

Szakdolgozat

Nagy Gréta

2014

Nyugat-magyarországi Egyetem
Geoinformatikai Kar

A gyermekvédelem a közigazgatás rendszerében

SZAKDOLGOZAT

Konzulens:

dr. Papp Iván
címzetes egyetemi docens

Készítette:

Nagy Gréta
Igazgatásszevező szak

Székesfehérvár

2014

a szakdolgozat kiírás eredeti példánya

NYILATKOZAT

Alulírott, **Nagy Gréta** (neptun kód: XXXXXXXXXX) jelen nyilatkozat aláírásával kijelentem, hogy

A gyermekvédelem a közigazgatás rendszerében

című

szakdolgozat

(a továbbiakban: dolgozat) **önálló munkám**, a dolgozat készítése során betartottam *a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. tv. szabályait*, valamint az egyetem által előírt, a dolgozat készítésére vonatkozó szabályokat, különösen a hivatkozások és idézések tekintetében.¹

Kijelentem továbbá, hogy a dolgozat készítése során az önálló munka kitétel tekintetében a konzulenszt illetve a feladatot kiadó oktatót **nem tévesztettem meg.**

Jelen nyilatkozat aláírásával tudomásul veszem, hogy amennyiben bizonyítható, hogy a dolgozatot **nem magam készítettem**, vagy a dolgozattal kapcsolatban szerzői jogsértés ténye merül fel, a Nyugat-Magyarországi Egyetem **megtagadja a dolgozat befogadását és ellenem fegyelmi eljárást indíthat.**

A dolgozat befogadásának megtagadása és a fegyelmi eljárás indítása nem érinti a szerzői jogsértés miatti egyéb (polgári jogi, szabálysértési jogi, büntetőjogi) jogkövetkezményeket.

Székesfehérvár, 2014. 05. 19.

.....

hallgató

¹ 1999. évi LXXVI. tv. 34. § (1) A mű részletét - az átvevő mű jellege és célja által indokolt terjedelemben és az eredetihez híven - a forrás, valamint az ott megjelölt szerző megnevezésével bárki idézheti.
36. § (1) Nyilvánosan tartott előadások és más hasonló művek részletei, valamint politikai beszédek tájékoztatás céljára - a cél által indokolt terjedelemben - szabadon felhasználhatók. Ilyen felhasználás esetén a forrást - a szerző nevével együtt - fel kell tüntetni, hacsak ez lehetetlennek nem bizonyul.

Tartalomjegyzék

Bevezetés	7
1. A gyámügyi szabályozás kialakulása Magyarországon/Történeti előzmények*	8
1.1. Gyermekvédelem a rendszerváltás előtt	8
1.2. Gyermekvédelem a rendszerváltás után.....	15
2. A gyermekvédelem jogi szabályozása.....	21
2.1. A gyermekvédelem meghatározása	21
2.2. A gyermekek jogainak alkotmányos alapjai	22
2.3. A gyermekvédelmi törvényünk, céljai, és alapelvei	24
2.4. A szervezeti rendszer	28
3. A gyermekvédelmi eljárások	40
3.1. A gyermekvédelmi tevékenységek	40
3.2. A szervezeti felépítés	40
3.3. Hatósági intézkedések.....	44
4. Dunaújváros gyermekvédelme	50
4.1. A gyámhivatal.....	50
4.2. A gyámhivatal szervezete, ügyrendje, és tevékenysége	51
Összegzés.....	58

Bevezetés

"Egy gyermek élete olyan, mint egy papírlap, melyen minden arra járó nyomot hagy."

(Kínai közmondás)

A gyermekek védelme kiemelt fontosságú. Minden gyermeknek joga van ahhoz, hogy egészséges környezetben nőhessen fel, és a gyermekvédelem egyik legfontosabb, szem előtt tartandó lényegi része ez. A magyar jogi szabályozás úgy tartja, hogy a gyermeknek az a legjobb, ha a nevelése, fejlődése családi környezetben történik, ám egy bizonyos ponton meg kell húzni a határt, amikortól is már nem megfelelő vagy kielégítő a gyermek fejlődését és életét tekintve a családi környezet.

Tanulmány-gyűjtésem során szembesültem azzal, hogy minden eset más és más, és hogy tizenhét évnyi gyermekvédelmi munka után is találkozhatunk új esettel. Nagyon nehéz megállapítani, hogy mikor mi lenne a legmegfelelőbb a gyermek számára, mikor a kevésbé rosszabbik döntés a családból való kiemelés. A törvény alapján a kiemelt gyermekekről lakásotthoni körülmények között próbálnak meg gondoskodni, míg a családi környezetben nevelkedők számára megpróbálják a szülő(k) segítségével a leginkább kedvező és élhető körülményeket megteremteni. Hiszen a legtöbb "rossz gyermek" is pusztán azért rossz, azért lop, vagy csavarog iskolaidőben, mert így figyelmet csikarhat ki akár a szülőtől, vagy más hozzátartozójától, vagy külső személytől. Van olyan gyermek, akinek a nevelkedését születése óta figyelemmel kísérik, mert szükséges.

Ám úgy gondolom, hogy nagyon fontos kiemelnem: egy gyermeknek leginkább szeretetre van szüksége, hogy életképes, teljes felnőtt ember lehessen belőle. A családgondozók, családsegítők, nevelési tanácsadók mind a gyermek életét szeretnék megkönnyíteni és jobbá tenni, de a családi, szülői háttérrel és szeretettel nem lehet pótolni.

1. A gyámügyi szabályozás kialakulása Magyarországon/Történeti előzmények*

1.1. Gyermekvédelem a rendszerváltás előtt

Az államalapítás óta mondhatjuk, hogy az állam figyelmet szentel az árvákra. Korábban nemigen foglalkoztak az uralkodók az árvák kérdésével, ám idővel mégis szükségessé vált.

Szent István király Dekrétumainak Második Könyvéből megtudjuk, hogy a király álláspontja szerint az özvegyek szabadon nevelhetik félárva gyermekeiket, kényszerházasság nélkül. Kiemeli továbbá, hogy újraházasodás esetén a gyermekek ruháit, tárgyait nem tulajdoníthatják el tőlük. Illetve, ha özvegy kíván maradni az asszony, örökölhét elhunyt férje után, ám halála esetén a férj rokonaira szállnak az ingóságok, ingatlanok. Ha már nincsenek rokonai, akkor a király tulajdonába kerülnek.¹

A középkori magyar jogrend alapján leginkább a vagyonos árvák helyzetével foglalkoztak, a szegény árvák ügye továbbra is megoldatlan maradt. A szokásjog és a kereszténység megerősödésével azonban karitatív érzület alakult ki az emberekben, felmerült a szülőtelen gyermekek gondozásának kérdése. Gellért püspök munkássága kiemelkedő fontosságú, összegyűjtötte az elhagyott gyermekeket, és otthonokat alapított számukra. Szent Özséb és a Pálos Rend

Szent Gellért csanádi püspök**

*A fejezet nagy része az alábbi művek alapján készült:

Gergely F.: A magyar gyermekvédelem történetének vázlata a XIX. század második felétől 1919-ig In.:

Gyermek- és ifjúságvédelem, szerk.: Magyar Beck A. Országos Pedagógiai Intézet, 1984/3.

Herczog M.: A gyermekvédelem dilemmái, Pont Kiadó, Budapest, 1997.

Strausz Gyné: Segédkönyv a Gyermek- és Ifjúságvédelemben dolgozók számára, Fővárosi Pedagógiai Intézet, Bp., 1993.

Volentics A.: Gyermekvédelem és reszocializáció, Nemzeti Tankönyvkiadó Rt., Bp., 1996.

Vida Csaba: A magyar gyermekvédelem rövid története

** Forrás: http://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/telepulesek_ertekei/hodmezovasarhely/hodmezovasarhely_tortenete_szeremlei_II/pages/images/001_altalanos_kultortenet_clip_image002.jpg

¹ I. Szent István Dekrétumainak Második Könyve: Fejezet az özvegyekről és árvákról

is igyekezett gondozni az elhagyott árvákat.

Összességében tehát kijelenthetjük, hogy az I. Szent István által megteremtett gyermek- és szegényvédelem nem különösebben változott a XVIII. századig: karitás és faluközösségek, továbbá filantróp lelkületű pártfogók gondoskodó gyermekvédelme volt jellemző.

1711-ben I. József rendeletében kitért a vagyonos árvákra. Úgynevezett "tutorokat" (gyámokat) neveztek ki melléjük, s megépültek az első, egyházi nevelésű árvaházak Nemcsón (1741) és Kőszegen (1749).

Az 1724-es királyi rendelet megfogalmazta, hogy minden község maga gondoskodjon árváiról, ám a megvalósítás a község teljesítőképességétől is függött. Továbbra is sok gyermek halt meg, éhezett, és/vagy embertelen körülmények között éltek, az utcán kéregettek, loptak. Az árvákat befogadó családok számára a városok által folyósított tartásdíjak igen csekélyek voltak.

A XIX. században, a kapitalizmus intenzív elterjedésével új problémák merültek fel. 1820 táján úgynevezett "társalkodási egyletek" jöttek létre, polgári és kegyúri adományokból különböző alapokat hoztak létre, és árvaházakat létesítettek. 1841-ben Szegeden árvaházi alapot egy fiatal ügyvéd (Osztrovszki) munkásságának köszönhetően hozták létre, majd a fővárosban is megszervezték a "társalkodási egyletet", mely 197 koldust, 15 lelencet, és 25 kolduló kiskorú részesült segélyben.²

Mindemellett figyelembe kell venni a kapitalizmus társadalmi hatásait is. Megjelent a munkanélküliség, nőtt a nyomorban élők száma, terjedt az alkoholizmus, az öngyilkosok száma is megugrott, mely magával hozta a magas számú csecsemő- és gyermekhalandóságot (amíg a nyugati országokban a 8-10 éves aluliak 15%-a halt meg, hazánkban 50%-a). Egyre több házasságon kívüli gyermek született, akik kiemelten veszélyeztetettek voltak.

² Veczkó József: A gyermekvédelem pszichológiai és pedagógiai alapjai, BP, 1990

Az állami reakció egy része a bűnözés megelőzésére és az antiszociális viselkedés visszaszorítására törekedett, például a javítóintézetek létrehozásával. Kevés érdemi döntés és intézkedés született.³

A század végén a társadalmi szerkezet kevésbé változott, mint a gazdasági szerkezet, mely még mindig tükrözte a feudalizmus jegyeit: a családokra vonatkozó törvényeket és szabályozásokat az egyház szabta meg. Az 1840-es összetűzések után 1894-ben elfogadták a polgári házasságról szóló törvényjavaslatot, melynek vonzataként az egyházi házasságkötés vallási aktus lett, az intézményi jellege elveszett. Továbbá lehetővé vált a házasság törvényi felbontása, kitért a nőtartás, gyermektartás, és a gyermekelhelyezés kérdésére is.⁴

Molnár Aladár miniszteri osztálytanácsos a Néptanítók Lapjában cikket írt "Állítsunk szeretetházakat" címmel 1870-ben, mely után kétféle szeretetház működött hazánkban: Pestalozzi elvei alapján működő, a gyermekek szellemi, értelmi, és érzelmi fejlődését elősegítő házak, és a dolgoztató lelencházak és menhelyek.

Az összefogó tevékenységek lévén megalakult a Fehér Kereszt Országos Lelencház Egyesület 1885-ben. Később országos szintűvé vált a mozgalom, s létrejött a Gyermekvédő Egyesület 1889-ben, így körülbelül 105 szeretetházban majdnem ötezer gyermeket gondoztak.⁵

A századfordulóra oly magas számot ütött meg a veszélyeztetett és elhagyott gyermekek száma, hogy szükségessé vált a törvényi szabályozás. 1889-ben 7, majd 1901-ben 15 éves korig szabályozták az állami gondozást, majd önkormányzati támogatással és karitatív adományokkal kívánták fenntartani a gyermekvédelem rendszerét. Egyre nagyobb szerepet kaptak a nevelőszülői gondozások, az árvaházak létesítése is megnőtt.

Kiemelendő a gyermekek létfenntartására és gondozására irányuló lépések is, melyet oly módon kívántak megvalósítani, hogy az ország területét állami gyermekvédelmi kerületekre osztották fel, s azokban egy-egy menhelyet építettek. Itt a beteg

³Herczog M.: A gyermekvédelem dilemmái, Pont Kiadó, Budapest, 1997.

⁴Hanák K.: Társadalom és gyermekvédelem, Akadémiai Kiadó, Bp., 1978.

gyermeket látták el a lehető legrövidebb idő alatt, majd amint lehetett visszatértek a nevelőszülőkhöz.⁵

Ám ezt a rendszert koordinálni és fenntartani nehéz volt, s több tényező is sürgette a törvényi szabályozás szükségességét, így például: az alkoholizmus, a gyermekjóléti kérdés tisztázása, a társadalmi felszólalások, a II. Országos Tanügyi Egyetemes Kongresszus (1896) Társadalmi Szakosztályán felmerült kérdések megválaszolása a gyermekvédelmi feladatokról, illetve a lélektani fejlődések, melyeket elősegítettek a korabeli filozófusok és gondolkodók művei (például Preyer: A gyermek lelke című műve 1882-ben).

Az európai minták és a hazai állapotok hatására megszületett az első magyar gyermekvédelmi törvény 1901-ben, mely dr. Erőss Gyula kezdeményezése és tervezete alapján Széll Kálmán miniszterelnöksége alatt elfogadtak, és amely a gyermekvédelmet állami feladatként határozta meg.

Az első paragrafus szerint *"A talált, valamint a hatóságilag elhagyottaknak nyilvánított hét éven alóli gyermekek védelmére (...) az ország különböző vidékein gyermekmenhelyek (lelencintézetek) állíttatnak fel."*⁶

Néhány hónappal később már kitértek a hét éves kor feletti gyermekek kérdésére is, ám a tényleges gyermekvédelmi munkásság továbbra is magánemberek és karitatív egyesületek tevékenységeiben volt megfigyelhető.

1906-ban létrejött az Országos Gyermekvédő Liga, mely igyekezett egyesíteni az állami és a társadalmi csoportok tevékenységeit. Sajnálatos módon a gyermekvédelem ekkoriban elsősorban a bajbajutottakon próbált segíteni, a prevenció hiányzott.

Az első világháború kitörése (1914) komoly erőpróba volt a gyermekvédelem számára, hiszen mindamellett, hogy az anyagi támogatások folyamatosan csökkentek, nőtt az árvák száma, a hadiárvákról való gondoskodás is égető fontosságú lett, hiszen

⁵ Révai Nagy Lexikona IX. kötet.

⁶ 1901. évi VIII. törvénycikk 1.§

*** Forrás: http://www.mozaweb.hu/course/tortenelem_7/jpg_big/t7-036_gyermmmunk-20-sz-eleje.jpg

két év alatt megnégyszereződött a számuk. A hadba vonuló férfiakat a nők és gyermekek pótolták a munkahelyeken.

Gyermekmunkások egy textilgyárban***

A Tanácsköztársaság számos intézkedéssel próbálta orvosolni a helyzetet: rendeletben meghatározta, hogy a gyermekvédelem állami feladat. Kiemelten fontos lett a megelőzés, amelyet az iskolákban kívántak elsősorban megvalósítani.

A háború több gazdasági nehézségére próbált új elveket kidolgozni, például csökkenteni az állami kiadásokat, melyek kiterjednek a gyermekvédelemre is, bár javarészt a társadalmi intézmények foglalkoztak a gyermekvédelem területeivel és feladataival (például a Zöldkereszt Egyesület). Ezen időszakban a gyermekvédelem területén is felütötte a fejét a fasiszta, nacionalista szemlélet, és a befogadott gyermekek jórészt a befogadó családok cselédeivé váltak.

A második világháború utáni időszak jóval eredményesebbnek mondható. A sok elhagyott, elárvult, utcára került gyermekről való gondoskodás volt az elsődleges, mellyel mindenekelőtt foglalkoznia kellett az állami szervezeteknek, így az Ideiglenes Nemzeti Kormány 1945. évi 347. M.E. rendelete alapján sikerült a legtöbb gyermeket állami gondozásba helyezni. Befogadó házak létesítésére azonban nem volt sem mód sem alap, így a régi kúriákban és kastélyokban szállásolták el őket, illetve nevelőszülőknél, vagy a saját szülőknél, némi pénzbeli támogatással. Állami népkonyhán igyekeztek étkeztetést biztosítani számukra. 1946-ban eltörölték a "törvénytelen" kifejezést, és a házasságon kívüli gyerekek is megpróbálták azonos jogokat biztosítani.

1848-ban a gyermekmenhelyek államosításra kerültek, helyettük "állami gyermekvédő otthonokat" hoztak létre, illetve megalapították az Országos Gyermekvédelmi munkabizottságot, illetve a gyermekvédelmi intézmények elsődleges funkciójaként a nevelést kívánták meghatározni.

A második világháború után úgy vélték, a gyermekotthoni hálózatra sokkalta inkább szükség van, mint a nevelőszülői elhelyezésekre, 1938-ban 41292 gyermekből 35822 nevelőszülőknél került elhelyezésre (87,2%), 1955-ben már csak 38,2%, 1957-ben pedig 27,5% volt ez az arány.⁷

Az ötvenes évek ideológiái alapján úgy gondolták, hogy a gyermekvédelem rendszere feleslegessé válik majd, így a korábbi nevelőszülői rendszert felváltotta a gyermekotthoni, közösségi nevelés. Az egyik legfontosabb ok az volt, hogy a családon belüli nevelést nem lehetett a rendszer által megkívánt módon ellenőrizni, és befolyásolni, s elültetni a "szocialista erkölcs" alapjait a gyerekekben.⁸

Az 1952. évi IV. törvény nyomán az "elhagyott gyermek" kifejezést felváltotta az "állami gondozott", és bevezették a 18 éves korig biztosítandó állami gondoskodást.

1965 után gyorsabb ütemű volt a gazdasági fejlődés, mely hatására javult az emberek életszínvonala, ám megnőtt a szocialista intézkedések száma is. Kiterjesztették a társadalombiztosítási juttatásra jogosultak körét, a szociális ellátások szféráját kiszélesítették. A gazdaságpolitikai reformok révén óvodákat, vállalati bölcsődéket, üzemorvosi rendelőket hoztak létre, ám a szolgáltató szektor lemaradása továbbra is jelentős maradt, hiába álltak tömegesen munkába a nők, így csökkent a születések száma is, melynek két további kiváltó oka is volt: megnőtt az anyagi értékek iránti orientáció, illetve törvényben meghatározták az abortusz elfogadását.

Az Országos Gyermek- és Ifjúságvédelmi Tanács (OGYIT) megújulása révén a felismert problémák és helyzetek kezelésére javaslatokat készített, illetve a koordinációs munkálatokat igyekezett ellátni. *"Munkájának feltehetően azért vetettek véget, mert... túl sok jó kérdés és kínos válasz fogalmazódott meg."*⁹ Megszüntetése

⁷ Veczkó József: A gyermekvédelem pszichológiai és pedagógiai alapjai, BP, 1990

⁸ Vock J.: Gyermekfelügyelők kézikönyve, 1993.

⁹ Herczog M.: A gyermekvédelem dilemmái, Pont Kiadó, Budapest, 1997.

után a prevenciós feladatokat átcsoportosították az általános iskolák feladatkörébe (pl. napközi otthonok).

Ezek nyomán a gyermekvédelem a speciális gyermekvédelem feladatkörére szűkült: elsődleges feladata a következmények kezelése volt. Felszínre került bizonyos "feleslegesnek" titulált szakmák hiánya, mint például a pszichológiáé, magas volt a lelkiileg sérült, deviáns, viselkedési zavarral küzdő gyermekek száma.¹⁰

A gyermekvédelem 1987-től a Szociális- és Egészségügyi Minisztérium irányítása alá került, ám ez nem hozott olyan nagymértékű változást vagy előrelépést, mint amelyben reménykedtek. *"Az a tény, hogy a minisztérium felügyeleti szerepe megszűnt - ez önmagában se nem jó, se nem rossz - olyan vákuumot hozott létre, amiben sem az államigazgatás csúcsán dolgozók, sem a tulajdonos megyei, esetenként települési önkormányzatok, illetve törvényességi felügyeletet ellátó KMB, illetve közigazgatási hivatalok nem találták a helyüket. A jogszabályi rendezetlenség, a szakmai tisztázatlanságok, szokásjogok tovább zilálták az amúgy is kritikus helyzetben lévő gyermekvédelmi rendszert, és soha nem látott szakmai eróziót okoztak, miközben a rendszer beledermedt a bizonytalanságba."*¹¹

¹⁰ Vida Csaba: A magyar gyermekvédelem rövid története

¹¹ Herczog M.: A gyermekvédelem dilemmái, Pont Kiadó, Budapest, 1997.

1.2. Gyermekvédelem a rendszerváltás után

A korábbi szocialista rendszerben kisebb jelentőséget tulajdonítottak a szülői nevelés fontosságának, és inkább (a rendszer által könnyebben ellenőrizhető) nevelőotthonokban helyezték el a gyermekeket. Az állam mint valaminő "jótékony szülőként" így kívánt vigyázni rájuk, s ahogy korábban említésre került, így sikeresebben lehetett beléjük plántálni a szocialista elveket és nézeteket. A Szovjetuniótól átvett (gyermekvédelmi) sémák a hazai viszonylatban nem mondhatóak működőképesnek, ám a politikai döntés volt nyilvánvalóan a mérvadó.

A gyermekek családból való kivétele, és nevelőotthonban való elhelyezése rendkívül romboló hatású volt, „*a családi nevelésnek mértéken felüli nagy fontossága van. A gyermeki fejlődés menetét annak előtörténete határozza meg, az előtörténet pedig a családhoz, vagy a családot pótló személyekhez kötött.*”¹² Azonban a családi háttérrel nem lehet egyszerűen pótolni egy gyermek életében, a tanárok, nevelők sem tudják megismételni a szülői pozíciókat.

Hazánkban 1981 óta megfigyelhető a népességcsökkenés, a már korábban felsorolt okoknak (is) köszönhetően, mint például a kapitalizmus elterjedése, a munkanélküliség, az első és második világháború, stb. Ezek miatt rengeteg család került a létminimum közelébe vagy alá, így egyre több gyermek él szegénységben, s bár Magyarország Alaptörvénye kimondja, hogy "*minden gyermeknek joga van a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéshez szükséges védelemhez és gondoskodáshoz*"¹³, más kérdés, hogy a lehetőségek és a feltételek adóttak-e ehhez.

Az egyik legnagyobb gondot a fokozatosan elterjedő szegénység okozza, a létfenntartás kérdése, illetve a munkanélküli szülők folyamatosan romló anyagi helyzete és az ezekkel együtt járó mentálhigiéniai zavarok negatívan hatnak a gyermekekre, és a fejlődésükre. A rendszerváltás utáni időszakban bekövetkezett társadalmi változásokat tárgyaló cikkek is megfogalmazták: a gyermekvédelemre

¹² Gáti Ferenc: Gyermekvédelem az iskolában, Tankönyvkiadó, Budapest, 1982.

¹³ Magyarország Alaptörvénye, XVI. cikk

legközvetlenebb hatása az erőteljesen kiterjedő gyerekszegénységnek van.¹⁴ Az alsó rétegekbe tartozó családok gyermekei vannak a legnehezebb helyzetben.

A korábbi egyszektorú, állam által felügyelt és irányított gyermekvédelmi rendszert már nem lehetett fenntartani, szükség volt a korszerűsítésére. Ezen változás szükségességét más tényezők is befolyásolták, például az elavult gyermekvédelmi rendszer hatástalansága, hazánk integrálódása Európa felé, a környező országoktól átvett sémák és módszerek alkalmazása és azok változása, illetve lassanként a kapitalista szemlélet felváltotta a korábbi szocialista demagógiákat.

Az európai országok fokozatosan kialakuló összefogása érezhető volt az államirányítás szférájában is. 1990-ben Magyarország is aláírta a New York-i, a Gyermekek Jogairól Szóló Egyezményt (angolul: Convention on the Rights of the Child, CRC), mely a következőket foglalja magába: *"Egyesült Nemzetek népei az Alapokmányban megerősítették hitüket az alapvető emberi jogokban, az emberi személyiség méltóságában és értékében, és elhatározták, hogy előmozdítják a szociális haladást és nagyobb szabadság mellett az életfeltételek javítását, minthogy az Egyesült Nemzetek az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatában kinyilvánította, hogy mindenkinek bármely megkülönböztetésre - fajra, színre, nemre, nyelvre, vallásra, politikai vagy egyéb véleményre, nemzeti vagy társadalmi származásra, vagyonra, születésre vagy egyébre - való tekintet nélkül joga van az abban foglalt összes jogokra és szabadságokra, minthogy a gyermek, fizikai és szellemi fejletlensége miatt, különös biztosítékokat és gondozást igényel, beleértve a megfelelő jogi védelmet mind születése előtt, mind születése után, minthogy ezen különleges biztosítékok szükségességét az 1924. évi, a Gyermekek jogaira vonatkozó genfi Nyilatkozat megállapította, s azt az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata, a gyermekjóléti kérdésekkel foglalkozó szakosított szervezet és a nemzetközi szervezetek alapokmánya elismerte, minthogy az emberiségnek a legjobbat kell nyújtania a gyermek számára, ezért a Közgyűlés kiadja a Gyermekek jogairól szóló jelen Nyilatkozatot abból a célból, hogy a gyermek gyermekkorában boldog legyen és hogy saját, valamint a társadalom javára élvezze az itt meghatározott jogokat és szabadságokat, és felhívja a szülőket, férfiakat és nőket, mint egyéneket, önkéntes szervezeteket, helyi hatóságokat és a kormányokat, hogy ismerjék*

¹⁴ Czirják Attila: A gyermekvédelem története, Az 1997. évi gyermekvédelmi törvény megszületéséhez vezető út, 2008.

el e jogokat és törekedjenek azok megtartására fokozatosan bevezetett törvényhozási és egyéb intézkedésekkel, az alábbi elvekkel összhangban:"¹⁵

Az egyezmény megfogalmazza, hogy milyen jogokkal rendelkeznek a gyermekek - ezen a területen ez az első olyan nemzetközi jogi eszköz, mely kötelező erővel bír.

Az Egyezmény elvei a következők:

1. Elv: *A gyermek élvezi a jelen Nyilatkozatban megállapított összes jogot. Minden gyermeknek, minden kivétel és minden megkülönböztetés, nevezetesen a gyermeknek vagy családjának a faja, színe, neme, nyelve, vallása, politikai vagy más véleménye, nemzeti vagy társadalmi származása, vagyona, születése, egyéb helyzete szerinti különbségtétel nélkül joga van ezen jogok élvezetére.*

2. Elv: *A gyermek különleges védelmet élvez és jogi, valamint egyéb eszközökkel lehetőséget és alkalmat kap arra, hogy fizikailag, szellemileg, erkölcsileg, lelkiileg és társadalmilag fejlődjék, egészséges és szokásos módon a szabadság és méltóság viszonyai között. Az e célból elfogadott törvényekben figyelembe kell venni a gyermek mindennek felett álló érdekét.*

3. Elv: *A gyermeknek születésétől kezdve joga van ahhoz, hogy nevet kapjon, és állampolgárságot szerezzen.*

4. Elv: *A gyermek élvezi a társadalombiztosítás juttatásait. Joga van az egészséges növekedésre és fejlődésre; ebből a célból különleges gondoskodást és védelmet kell biztosítani mind a gyermek, mind az anya számára, beleértve a megfelelő születés előtti és születés utáni gondoskodást. A gyermeknek joga van a megfelelő táplálkozásra, lakásra, szórakozásra és orvosi szolgáltatásokra.*

5. Elv: *A fizikailag, szellemileg vagy társadalmilag hátrányos helyzetben levő gyermeknek a helyzete által megkívánt különleges kezelést, oktatást és gondoskodást kell biztosítani.*

¹⁵ A Gyermekek Jogairól szóló New York-i Egyezmény 1386. XIV számú Nyilatkozat

6. Elv: *A gyermeknek, személyisége teljes és harmonikus kibontakozása érdekében, szeretetre és megértésre van szüksége. Amennyiben lehetséges, szülői gondoskodás és szülői felelősség alatt nőjön fel, de mindenképpen szeretetteljes légkörben, erkölcsi és anyagi biztonságban; a kiskorú gyermeket, amennyiben nem állnak fenn különleges körülmények, nem lehet elszakítani az anyjától. A társadalomnak és a közhatóságoknak kötelessége különös gondot fordítani a család nélküli és a megfelelő eltartásban szűkölködő gyermekekre. állami és egyéb segély folyósítása nagyobb családok eltartása érdekében kívánatos.*

7. Elv: *A gyermeknek joga van az oktatásra, amely ingyenes és kötelező, legalábbis az elemi iskolai fokon. A gyermeket olyan oktatásban kell részesíteni, amely előmozdítja általános műveltségét, és képessé teszi, egyenlő esélyek alapján, képességei, egyéni ítéletei, erkölcsi és társadalmi felelősségérzete kifejlesztésére és arra, hogy a társadalom hasznos tagja legyen.*

A gyermek legjobb érdekei kell, hogy az oktatásért és irányításért felelős személyek vezessék; ez a felelősség elsősorban a szülőket terheli.

A gyermeknek meg kell adni minden alkalmat a játékra és szórakozásra, melynek az oktatással azonos célokat kell szolgálnia; a társadalomnak és a közhatóságoknak e jog élvezetének előmozdítására kell törekedniük.

A jogi, szellemi fejlődés látható jele volt, hogy az érintettek (folyamatosan kiszélesedő) körét kiterjesztették a gyermekekre is. Ez haladó gondolkodásmódot tükrözött, illetve igyekezett kizárni a diszkriminációt a jogérvényesítésben. Az egyezmény a gyermek érdekét, mint úgynevezett "mindenek felett álló", állandó értéket, mint alapjogot határozza meg. Legfontosabb elemei a részvétel (vagyis a gyermek kortól és érettségtől függően része az életét érintő kérdések megvitatásának), a védelem és a megelőzés.

A korábbi gyermekvédelmi elvek ezen egyezménnyel ellentétesek voltak, melyek hozzájárultak a hazai jogalkotásbeli változás bekövetkeztéhez. Az Alkotmány módosítására is szükség volt immár, hogy megfeleljen az alkotmányos, demokratikus jogállamiság feltételeinek. Kialakította többek között az Egyezményben

megfogalmazott elvek jogi kereteit¹⁶, valamint a kötelezettségeket. Az Alkotmány 7. § (1) pontja foglalja magába: „A Magyar Köztársaság jogrendszere elfogadja a nemzetközi jog általánosan elismert szabályait, biztosítja továbbá a nemzetközi jogi kötelezettségek és a belső jog összhangját.” A gyermekeket érintő rendelkezések a 15. §-ban olvashatóak: „A Magyar Köztársaság védi a házasság és a család intézményét., „16. § A Magyar Köztársaság különös gondot fordít az ifjúság létbiztonságára, oktatására és nevelésére, védelmezi az ifjúság érdekeit.”

"67. § (1) A Magyar Köztársaságban minden gyermeknek joga van a családjá, az állam és a társadalom részéről arra a védelemre és gondoskodásra, amely a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges. (2) A szülőket megilleti az a jog, hogy a gyermeküknek adandó nevelést megválasszák. (3) A családok és az ifjúság helyzetével és védelmével kapcsolatos állami feladatokat külön rendelkezések tartalmazzák."¹⁷

Az Alkotmány kitér olyan alapvető emberi és polgári jogokra is, melyek (természetesen) vonatkoznak a gyermekekre is.

1991. évi LXVI., A Gyermekek Jogairól szóló Egyezmény kihirdetéséről szóló törvényt 1991. november 12-én fogadta el az Országgyűlés. A 47/1991 (IX. 15.) illetve 55/1992. (X. 1.) határozatait felhívták a Kormány figyelmét arra, hogy 1993. december 31-ig gondoskodjanak a szükséges jogszabályok megalkotásáról. A Kormány 3017/1995. számú határozata tér ki a gyermekek védelmére és a gyámhivatalokra.¹⁸

1997. április 22-én az Országgyűlés elfogadta az 1997. évi XXXI. törvényt: "A gyermek védelméről és gyámügyi igazgatásról". Így megvalósult egy olyan gyermekvédelmi rendszer, amely több alrendszerből állt, valamint kettős funkcióval bírt. Egyfelől a gyermekjóléti alapellátásokon keresztül biztosított ellátásokat, amelyek igyekeztek elősegíteni azt, hogy a gyermekek a saját családjukban nevelkedhessenek.

¹⁶ Somfai Balázs: Kapcsolattartás, mint a gyermek emberi joga HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2009

¹⁷ 1989. évi XXXI. törvény az Alkotmány módosításáról, Magyar Közlöny 1989. október 23. 74. sz.

¹⁸ Dr. Csiky Ottó: Magyar családjog, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó, Budapest 2003.

Illetve igyekeztek megelőzni és megszüntetni a kialakult veszélyhelyzeteket. Másfelől a családjukból kikerült gyermekek részére a gyermekvédelmi szakellátáson keresztül kívánt családpótló, vagy családi modellhez közelítő ellátást biztosítani.¹⁹

Az új Alkotmányt 2011. április 25-én fogadta el az Országgyűlés. Az Alaptörvény II. cikkében olvasható az élethez, az emberi méltósághoz való jog, valamint a magzat védelmének szükségessége és fontossága. A XV. cikkében található a diszkrimináció tilalma, illetve kiemeli, hogy külön intézkedésekkel védi a gyermekeket. A XVI. cikk (2) bekezdése szerint a gyermeknek joga van a megfelelő testi, szellemi, erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelemhez, gondoskodáshoz. A XVII. cikk a gyermekmunkára tér ki: *"Gyermekek foglalkoztatása - testi, szellemi és erkölcsi fejlődésüket nem veszélyeztető, törvényben meghatározott esetek kivételével - tilos."*

A törvényi szabályozás többször is módosításra került, de az alaptézisek változatlanok, melyek szerint a gyermek családban nevelkedjen, és a hatóság beavatkozására csak indokolt körülmények között legyen szükség.

¹⁹ Dr. Filó Erika: Gyermeki jogok, gyermekvédelem, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó, Budapest 2006.

2. A gyermekvédelem jogi szabályozása

2.1. A gyermekvédelem meghatározása

A gyermekvédelem fogalma igen sokféleképpen meghatározható. A gyermekvédelem egy speciális tevékenység, amely az árva, az elhagyott, vagy veszélyeztetett helyzetben lévő gyermek, fiatalok támogatására, védelmére irányul, amely egy tágabb értelemben vett gyermek- és ifjúságvédelem része, mely kiterjed a gyermek és ifjúság szocializációjában érintett mindahány intézményre, illetve a gyermek testi, lelki, erkölcsi nevelésében szerepet játszó területekre.²⁰

A gyermek- és ifjúságvédelem olyan széles körű tevékenységek összessége, amelyek magukba foglalják azon igyekezeteket, melyek a gyermek eltartását, egészségügyi ellátását, megfelelő testi, lelki, erkölcsi fejlődését segítik.²¹

A gyermekvédelem mindazon területeket magába foglalja, mely a gyermek és a család jólétét, védelmét szolgálják, a megelőzés, beavatkozás, kezelés és utógondozás eszközei révén.²²

Tehát a gyermekvédelem a gyermek családban való nevelkedését kívánja elősegíteni, veszélyeztetettségének megelőzését, megszüntetését, a családjukból kikerült gyermekek helyettesítő védelmére irányuló tevékenységek sokrétű munkája, melyet állami és nem állami szervek feladataikon belül látnak el.²³

A gyermekvédelem általános megfogalmazása: a gyermek érdekében végzett tevékenységek összessége, mely minden gyermekre kiterjed. Tágabb értelemben minden olyan cselekvés, mely a gyermek érdekét szolgálja. Ilyen például az óvoda, az iskola, a család, illetve amit a társadalom bármely intézménye tesz (például juttatások, kedvezmények, általános iskolai napközi, stb.).

²⁰ Hanák Katalin: Társadalom és gyermekvédelem AK. Bp. 1983.

²¹ Veczkó József: A gyermekvédelem pszichológiai és pedagógiai alapjai. Tk. Bp. 1990.

²² Herczog Mária: A gyermekvédelem dilemmái. Pont K., Bp. 1997

²³ Veresné Dr. Jakab Zsuzsanna. Gyermekvédelem és gyámügyi igazgatás In: Közigazgatási jog 3. Különös Rész Magyar Közigazgatási jog (szerk.: Nyitrai Péter) Z -Press Kiadó, Miskolc 2008.

Szűkebb értelemben az állam által végzett feladatok összessége, kiemelten a különleges védelemre szoruló gyermekek érdekeinek óvása különböző hatósági eszközökkel. Szükséges az állam (és az önkormányzat) beavatkozása a gyermekek érdekében, ha olyan helyzet áll fenn, melyben veszélyeztetett a gyermek fizikai, lelki, erkölcsi, érzelmi fejlődése.

2.2. A gyermekek jogainak alkotmányos alapjai

A gyermekeket megilletik az állampolgári jogok, illetve ezen felül többletjogokat élvez. Három fő csoportba sorolhatóak az alapvető jogok:

- maga az alaptörvény fogalmaz meg korlátozást a kiskorúakkal szemben (például a választójog),
- a törvényi szabályozás szab keretet a kiskorúak joggyakorlásának (házasságkötéshez való jog, illetve a munkához való jog),²⁴
- azok a jogok, ahol nincs törvényi szabályozás a kiskorúak joggyakorlására.

Ilyen esetekben az Alkotmánybíróság 2 21/1996. (V.17.) AB határozata alapján meg kell határozni minden esetben, hogy mely alapjogot és milyen vonatkozásban gyakorolhatja a gyermek, vagy pedig a gyermek nevében és érdekében eljáró személy.

Az 1997. évi XXXI. törvény megfogalmazza, hogy a gyermeknek joga van a testi, értelmi, érzelmi és erkölcsi fejlődését, jólétét biztosító saját családi környezetében történő nevelkedéshez.

Továbbá a törvény kimondja, hogy joga van ahhoz, hogy segítséget kapjon az életével, szocializálódásával kapcsolatban, és hogy védelemben részesüljön a testi, szellemi, erkölcsi fejlődését negatívan befolyásoló hatások ellen. Joga van védekezni a fizikai, szellemi, vagy szexuális bántalmazással szemben, és az emberi méltósághoz.

A gyermeknek joga van a családban való nevelkedéshez, annak elősegítéséhez, valamint hogy ehhez segítséget kérjen és kapjon. Joga van a szülői, vagy más hozzátartozói gondoskodást helyettesítő védelemhez, illetve hogy származásával, vér

²⁴ Chronowski - Drinóczi - Petrétai - Tilk - Zeller(i.m.)

szerinti hovatartozásával kapcsolatban tájékoztatást kérjen. Ez csak pár kiemelt rész a törvényből, mely részletesen leírja a gyermekek jogait, de mindemellett látható, hogy a gyermekek számára is biztosított minden alapvető emberi jog, ezen kívül egyéb jogokkal ruházza fel őket az állam, védelmük és fejlődésük érdekében.

A Nemzeti Hitvallás az alábbiakat fogalmazza meg:

*"Bízunk a közösen alakított jövőben, a fiatal nemzedékek elhivatottságában. Hisszük, hogy gyermekeink és unokáink tehetségükkel, kitartásukkal és lelkierejükkel naggyá teszik Magyarországot."*²⁵

Szabadság és Felelősség XV. cikke:

(5) Magyarország külön intézkedésekkel védi a családokat, a gyermekeket, a nőket, az időseket és a fogyatékkal élőket.

XVI. cikk: (1) Minden gyermeknek joga van a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelemhez és gondoskodáshoz. (2) A szülőknek joguk van megválasztani a gyermeküknek adandó nevelést. (3) A szülők kötelesek kiskorú gyermekükről gondoskodni. E kötelezettség magában foglalja gyermekük taníttatását. (4) A nagykorú gyermekek kötelesek rászoruló szüleikről gondoskodni.

A világ szegényebb országaiban sajnos felmerülő probléma a fekete gyermekmunka. Magyarországon a törvény igyekszik e téren is a gyermekek védelmében eljárni: XVIII. cikk:

(1) Gyermekek foglalkoztatása - testi, szellemi és erkölcsi fejlődésüket nem veszélyeztető, törvényben meghatározott esetek kivételével - tilos.

Minden gyermeknek joga van teljes és egészséges életet élni mind fizikai, szellemi, vallási és erkölcsi tekintetben. A gyakorlat azonban azt mutatja, hogy a legtöbb esetben az a kérdés, hogy van-e erre lehetősége a gyermeknek.

²⁵ Magyarország alaptörvénye

2.3. A gyermekvédelmi törvényünk, céljai, és alapelvei

A gyermekek védelméről és gyámügyi igazgatásról szóló törvényt 1997. április 22-én fogadta el a Parlament, mely 1997. november 1-jén lépett hatályba.

A törvényben megfogalmazták a gyermekek alapvető jogait, és azok érvényesítési eszközeit, a gyermekvédelmi gondoskodás fontosabb szabályait, és a gyámügyi igazgatás szervezetét.²⁶

A gyermekvédelmi rendszer fontos alapelve, hogy a szolgáltatási tevékenység elkülönül a hatóságától, és kifejezi, hogy a hatósági beavatkozásra akkor kerülhet sor, ha az alapellátások önkéntes igénybevétele eredménytelen volt.²⁷

A jogalkotó a törvény elején megfogalmazta annak céljait és alapelveit, így többek közt azt, hogy olyan intézményrendszert alakítson ki, mely a rászoruló gyermekek érdekét védi, növeli, és a nemzetközileg elfogadott elveket és értékeket érvényre juttathassa.

Célja az, hogy meghatározza azokat az alapvető szabályokat, melyek alkalmazásával az állam, a helyi önkormányzatok, gyermek védelmét ellátó személyek, szervezetek bizonyos ellátásokkal és intézkedésekkel segítséget nyújtsanak a törvénybe foglalt gyermekek jogainak és érdekeinek érvényesítéséhez, a szülői köteleesség teljesítéséhez, gondoskodjanak a gyermek veszélyeztetettségének megelőzéséről, megszüntetéséről, a hiányzó szülői gondoskodás pótlásáról, a gondoskodásból kikerült fiatal felnőttek társadalmi beilleszkedéséről.²⁸

Azon intézmények, szervezetek, személyek (stb.), akik a gyermek védelmében cselekednek, mindenképpen felett a gyermek érdekét kell figyelembe venniük, illetve szükséges a családdal való együttműködés, hogy a családban való nevelkedés elve érvényesülhessen. A családjából kiemelt gyermeknek részére ellátást kell biztosítani a

²⁶ Somfai Balázs: Kapcsolattartás, mint a gyermek emberi joga, HVG-ORAC Lap és Könyvkiadó Kft. Budapest, 2009.

²⁷ Dr. Filó Erika: Gyermeki jogok, gyermekvédelem, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó, Budapest 2006.

²⁸ Rózsás Eszter: A gyermekjogok tartalma, érvényesülése és védelme, Pécs 2008.

korának, szükségleteinek megfelelően. Az ellátások igénybevétele önkéntes, kivéve ha megállapítják kötelezően.²⁹

Így a törvényben megjelenő elvek a következők:

- a gyermek érdekeinek elsőbbségének elve: a gyermek mindenképp feletti érdekeit kell szem előtt tartani,
- az együttműködés és a prevenció elve: szükséges a család és a hozzátartozók együttműködése, hogy elősegítsék a gyermek családban való nevelkedését, illetve igyekeznek megszüntetni, megelőzni a veszélyeztetettséget,
- a családból kikerült gyermekek biztonságának elve: igyekeznek pótolni a hiányzó szülői gondoskodást,
- önkéntesség elve: elsődlegesen belső indítatásból tegyenek a jobb helyzet (és a gyermek) érdekében, illetve az alapellátások önkéntes igénybevételét igyekeznek támogatni,
- a hátrányos megkülönböztetés (diszkrimináció) tilalma: senkit ne érjen hátrány a körülményei miatt,
- egyenlő bánásmód elve: mindenkivel egyenlően kell bánni.

Mindezek érdekében megfogalmazza:

- a gyermekek alapvető jogait és kötelezettségeit,
- a jogok érvényesítésének biztosítását,
- a gyermekvédelem rendszerét (mind a hatósági, mind az ellátással kapcsolatos intézkedéseket),
- a gyermekvédelmi feladatokat ellátó szerveket, és
- a gyámügyi igazgatás feladatait és szervezetét.

Kiemelendő, hogy a törvény kiter a gyermekeket, és a szülőket érintő jogokra és kötelezettségekre.

Ez alapján joga van többek közt:

- a testi, értelmi, érzelmi és erkölcsi fejlődését, egészséges nevelkedését és jólétét fenntartó, saját családi környezetében történő nevelkedéséhez,

²⁹ Gyermekvédelmi törvény. 1.§

- a gyermek csak törvényben meghatározott esetekben választható el szüleitől vagy más hozzátartozóitól, ennek módját a törvény szabályozza,
- a gyermeknek joga van ahhoz, hogy segítséget kérjen és kapjon a saját családjában történő nevelkedéshez, személyiségének kibontakoztatásához,
- a fejlődését veszélyeztető helyzet elhárításához,
- a társadalomba való beilleszkedéséhez, valamint
- az önálló életvitel feltételeinek megteremtéséhez,
- a fogyatékos vagy beteg gyerekek a különleges ellátáshoz, kapcsolattartáshoz, a fejlődésére ártalmas környezeti és társadalmi hatások, valamint az egészségére negatív hatású szerek ellen védelemben részesüljön,
- az emberi méltóságának tiszteletben tartásához,
- a bántalmazással (fizikai, vagy lelki, szexuális erőszakkal),
- az elhanyagolással,
- és az információs ártalommal szembeni védelemhez,
- továbbá, hogy a médiában fejlettségének megfelelő, ismeretei bővüléséhez hozzájáruló, a magyar nyelv és kultúra értékeit megőrző műsorokhoz hozzá férhessen,
- a szabad véleménynyilvánításhoz, és hogy
- tájékoztatást kapjon jogairól, jogai érvényesítésének lehetőségeiről,
- az őt érintő ügyekben az ezen törvényben megfogalmazott fórumoknál panasszal éljen.

Alapvető jogainak megsértése esetén bíróságnál és törvényben meghatározott más szerveknél eljárást kezdeményezhet. A gyermeket pusztán anyagi okokból fennálló veszélyeztetettség miatt nem lehet a családjától elválasztani.

Joga van továbbá ahhoz, hogy a szülői, vagy más hozzátartozói gondoskodás hiányában helyettesítő védelemben részesüljön.

Az átmeneti és tartós nevelésben részesülő gyermeknek joga van ahhoz, hogy teljes körű ellátásban részesüljön, vallási és lelkiismereti meggyőződését szabadon eldönthesse, az ellátásával esetleges őt érintő dologgal kapcsolatban szabadon

véleményt nyilváníthasson, támogatást kapjon a családjába történő visszatéréshez, kezdeményezze azt, valamint a kapcsolattartáshoz, hogy utógondozásba részesüljön.³⁰

A gyermek kötelessége a gondozása és nevelése érdekében szülőjével, illetve az őt gondozó személlyel együttműködni, képességeinek megfelelően eleget tenni a tankötelezettségnek és tartózkodjon az egészségkárosító életmód gyakorlásától és az egészségét károsító szerek használatától.³¹

A szülő kötelessége, hogy:

- gyermekét családban gondozza, nevelje és
- a gyermeke testi, értelmi, érzelmi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges feltételeket, különösen
- a lakhatást, étkezést, ruházattal való szükséges ellátást, valamint
- az oktatásához és az egészségügyi ellátásához való hozzájutást biztosítsa,
- gyermekével együttműködjön, és emberi méltóságát tiszteletben tartsa, gyermekét az őt érintő kérdésekről informálja, véleményét figyelembe vegye,
- a gyermek jogainak gyakorlásához iránymutatást, tanácsot és segítséget adjon, gyermeke jogainak érvényesítése érdekében a szükséges intézkedéseket megtegye,
- a gyermeke ellátásában közreműködő személyekkel és szervezetekkel, továbbá
- a hatóságokkal együttműködjön.

A szülő joga, hogy a gyermeke nevelkedését segítő ellátásokról tájékoztatást, neveléséhez segítséget kapjon. A szülő jogosult és köteles gyermekét, annak személyi és vagyoni ügyeiben képviselni érdekeit, jogait.

A törvény kitér az átmeneti és tartós nevelésben részesülő gyermekek ügyére is, szüleinek jogait és kötelességeit is megfogalmazza. A szülő jogosult a gyermeke gondozójától, gyámjától, hivatalos gyámjától a gyermeke elhelyezéséről, neveléséről, fejlődéséről rendszeres tájékoztatást kapni, és hogy a gyámhatóságtól gyermeke gondozási helyének megváltoztatását indítványozza. Jogosult a gyermeke családba való visszahelyezése érdekében az önkormányzattól (a nevelésbe vétel okának elhárításához, a körülmények rendezéséhez, a gyermeke családba való

³⁰ Gyermekvédelmi törvény (6) – (7). §.

³¹ Gyermekvédelmi törvény. 10.§. (1). bek.

visszailleszkedéséhez) segítséget igényelni, és családjogi törvénynek megfelelően a gyermeke sorsát érintő lényeges kérdésekben (a gyermeke nevének döntéséről, illetve megváltoztatásáról, tartózkodási helyének kijelöléséről, iskolájának, valamint életpályájának megválasztásáról) meghallgassák, véleményét kifejtthesse.

A szülőnek joga és kötelessége, hogy a gyermeke gondozását ellátó személyekkel, intézményekkel együttműködjön, a gyermekével kapcsolatot tarthassa az előírásoknak megfelelően. A szülő köteles minden tőle elvárhatót megtenni gyermeke családba való visszahelyezésének érdekében, tiszteletben tartani a nevelőszülő családját és otthonát, az intézményben dolgozó személyeket, valamint köteles betartani az intézmény működési rendjét és szabályzatát, valamint gyermeke ellátásáért gondozási díjat köteles fizetni.

A törvény részletesen elő- és leírja tehát a jogokat és kötelezettségeket. A gyermekjogi képviselő a gyermek jogait és érdekeit szolgálja.

2.4. A szervezeti rendszer

A gyermekvédelem a gyermek családban történő nevelkedésének elősegítésére, veszélyeztetettségének megelőzésére és megszüntetésére, valamint a szülői vagy más hozzátartozói gondoskodásból kikerülő gyermek helyettesítő védelmének biztosítására irányuló tevékenység. Ezek biztosítását pénzübeli, természetbeni és személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti alapellátások, illetve gyermekvédelmi szakellátások, valamint a törvényben meghatározott hatósági intézkedések biztosítják.

A gyermekvédelmi rendszer működtetése az állam és az önkormányzat feladata.

Azonban mindennek előtt szeretném feltüntetni a gyermekvédelem alapelveit, melyek az alábbiak:

- a gyermekek érdeke mindennek felett,
- család önállóságának elve, családban maradás elve,
- célszerűség elve és differenciált gondozás: elsősorban a gyermekvédelmi tevékenység a család és a gyermek szükségleteihez alkalmazkodva történjen,

- önkéntesség és legkisebb kényszer alkalmazásának elve,
- diszkrimináció tilalma,
- családi környezetbe történő visszahelyezés (pl. gyermekváros) előkészítése (intézmények létesítése),
- speciális ellátást igénylők gondozása.

Intézményrendszere a következő:

- az alapellátást települési önkormányzat biztosítja,
- a szakellátást az állam fenntartói, a Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság Megyei Kirendeltsége biztosítja,
- Emberi Erőforrások Minisztériumának minisztere jár el ezen a területen,
- Gyámügyi Igazgatóság a gondnokoltak és kiskorúak vagyoni ügyeinek intézésével kapcsolatban lát el feladatokat.

A gyermekvédelmi alapellátásokkal kapcsolatban a települési önkormányzatok járnak el. Az alapellátások közé tartozik a gyermekjóléti szolgáltatás, mely a gyermek érdekeit védő személyes szociális szolgáltatás, amely a szociális munka módszereinek és eszközeinek felhasználásával szolgálja a gyermek testi és lelki egészségének, családban történő nevelkedésének elősegítését, a gyermek veszélyeztetettségének megelőzését, a kialakult veszélyeztetettség megszüntetését, illetve a családjából kiemelt gyermek családba történő visszahelyezését.

A gyermekjóléti szolgáltatást az 1997. évi XXXI. törvény és a gyermekvédelmi reform tervezői a következő célokkal alkották meg:

- az önkéntesség szerepének növelése a kötelezéssel szemben,
- a szolgáltatás szerepének növelése a hatósági cselekményekkel szemben,
- a jóléti szükségletekre és problémákra fordított figyelem növelése a veszélyeztetettség-centrikussággal szemben.

A törvény alkotói arra törekedtek, hogy ne csak a veszélyeztetett gyermekek problémáinak kezelését szolgálja a törvény, hanem a különféle problémák és szükségletek megoldását is próbálják biztosítani.

Továbbá az alapellátás kereteibe tartozik a gyermekjóléti szolgálat, melynek biztosításának szervezetei a fővárosban a kerületi gyermekjóléti szolgálatok, gyermekjóléti központok.

A gyermekjóléti szolgálatok többek között:

- folyamatosan figyelemmel kísérik a településen élő gyermekek szociális helyzetét, veszélyeztetettségét,
- az alapellátás keretében, önkéntes együttműködés alapján családgondozással segítik a támogatást kérő családokat, gyermekeket,
- ha a gyámhatóság egy gyermek védelembe vételéről dönt, akkor elkészítik a védelembe vett gyermek gondozási-nevelési tervét, és biztosítják a kötelezően igénybe veendő családgondozást,
- szervezik a helyettes szülői hálózatot, nyilvántartást vezet a helyettes szülői férőhelyekről,
- felkérésre környezettanulmányt készít,
- a területi gyermekvédelmi szakszolgálat felkérésének megfelelően vizsgálja és feltárja az örökbe fogadni szándékozók körülményeit,
- családgondozással segítséget nyújt a családjukból kiemelt gyermekek mielőbbi visszahelyezéséhez a szülői házba.

A fentiekén kívül a veszélyeztetettség megelőzése és megszüntetése érdekében különböző szolgáltatásokat nyújtanak. Ennek keretében utcai szociális munkát végeznek a csellengő gyerekek felkutatására és szabadidejük hasznos eltöltésének megszervezésére, különböző jellegű tanácsadásokat szerveznek, és segítséget nyújtanak hivatalos ügyek intézésében. A kórházi szociális munka a területileg illetékes kórházakkal való együttműködésen alapul, például a szülések körüli krízisek és gyermekbántalmazások esetén nyújthat hatékony segítséget. Az intézmények munkatársai kapcsolattartási ügyeletet biztosítanak azoknak az elvált családoknak számára, ahol a szülő-gyerek kapcsolattartás a szülők konfliktusai miatt problematikus. A készenléti ügyelet telefonos, szükség esetén személyes segítséget nyújt munkaidőn kívül is. A gyermekjóléti szolgálat által nyújtott szolgáltatások térítésmentesek.

A feladatok ellátásainak és intézkedéseinek rendszere:

A pénzbeli ellátások a következők:

- a rendszeres gyermekvédelmi támogatás,
- a kiegészítő gyermekvédelmi támogatás,
- az óvodáztatási támogatás,
- a rendkívüli gyermekvédelmi támogatás,
- az otthonteremtési támogatás.

Továbbá ide tartozik: a gyermekétkeztetés és tankönyvtámogatás, tanszerellátás, tandíjtámogatás, egészségügyi ellátásért fizetendő térítési díj, stb.

A személyes gondoskodás alapellátásai:

- a gyermekjóléti szolgáltatás,
- a gyermekek napközbeni ellátásai:
 - bölcsőde,
 - helyettes szülő,
 - gyermekek átmeneti otthona,
 - családok átmeneti otthona,
 - családi napközi,
 - családi gyermekfelügyelet,
 - házi gyermekfelügyelet,
 - alternatív napközbeni ellátás,
- a gyermekek átmeneti gondozása.

Gyermekek napközbeni ellátása is az alapellátások része. A gyermekek napközbeni ellátásaként a családban élő gyermekek életkorának megfelelő nappali felügyeletét, gondozását, nevelését kell megszervezni olyan gyermekek számára, akiknek szülei, törvényes képviselői a gyermek napközbeni ellátásáról nem tudnak gondoskodni. Ezek közé az ellátások közé tartozik a bölcsőde, a családi napközi, a családi gyermekfelügyelet és a házi gyermekfelügyelet.

A napközbeni ellátásokat a fővárosi kerületek nem egyforma mértékben tudják biztosítani, ezért a konkrét lehetőségekről a gyermekjóléti szolgálatoknál érdemes tájékozódni.

Bölcsőde

A bölcsőde a családban nevelkedő 3 éven aluli gyermekek napközbeni ellátását, szakszerű gondozását és nevelését biztosítja. Végezheti a fogyatékkal élő gyermekek korai habilitációs és rehabilitációs célú nevelését és gondozását is.

Családi napközi

A családi napközi fő feladata a 20 hetestől - 14 éves korú gyermekek napközbeni ellátása, gondozása az életkori és egyéni fejlődési ütemének szem előtt tartásával. A családi napközi rendszer modellje alkalmazkodik a szülők időbeosztásához, és a gondozók személyre szabottan segítik a rájuk bízott kicsinyek egészséges fejlődését.

A családi napközit az erre a feladatra vállalkozó és a jogszabályi előírásoknak megfelelő személy saját otthonában szervezi meg, és ott biztosítja a gyermekek felügyeletét, gondozását-nevelését.

Házi gyermekfelügyelet

A házi gyermekfelügyelet keretében a gyermekek napközbeni ellátását a szülő vagy a törvényes képviselő saját otthonában végzi a gondozó személy. Erre az ellátásra akkor kerülhet sor, ha a gyermek állandó vagy időszakos ellátása nappali intézményben nem biztosítható (pl. betegség miatt), és a szülő a gyermek napközbeni ellátását nem vagy csak részben tudja megoldani. A házi gyermekfelügyelet keretében végzett napközbeni ellátás időtartama a szülő munkarendjéhez igazodik.

Családi gyermekfelügyelet

Ezt az ellátást a saját otthonában biztosítja az ellátást nyújtó, 2-4 éves korú gyermekek számára. Az ellátás nappali felügyeletet, gondozást, nevelést és étkeztetést tartalmaz, egyszerre legfeljebb három gyermek számára – beleértve az ellátó saját gyermekét is.

Gyermekek átmeneti gondozása

A gyermekek átmeneti gondozása keretében a gyermek testi, értelmi, érzelmi és erkölcsi fejlődését elősegítő ellátásáról, gondozásáról, neveléséről, lakhatásáról kell gondoskodni, ha a szülő ezt egészségügyi körülményei, életvezetési problémája, indokolt távolléte vagy más akadályoztatása miatt nem tudja megoldani.

A gyermekek átmeneti gondozását biztosító ellátások (helyettes szülő, gyermekek átmeneti otthona, családok átmeneti otthona) igénybevételére hatósági intézkedés nélkül, kizárólag a szülő kérelmére vagy beleegyezésével kerülhet sor, és az nem érinti a szülő felügyeleti jogainak gyakorlását. Az átmeneti gondozás az alapjául szolgáló ok fennállásáig, de legfeljebb 12 hónapig tarthat, és egy alkalommal 6 hónappal meghosszabbítható. Az átmeneti gondozás lehetőségeiről a kerületi gyermekjóléti szolgálatok tudnak konkrét tájékoztatást nyújtani.

Helyettes szülő

A helyettes szülő a saját háztartásában biztosítja az átmeneti gondozásba vett gyermek gondozását-nevelését. Egy helyettes szülői családban legfeljebb négy gyermek nevelhető – beleértve a helyettes szülő saját gyermekeit. A helyettes szülőket a gyerek ellátására nevelési díj és külön ellátmány illeti meg. A helyettes szülői hálózatot a gyermekjóléti szolgálat vagy civil szervezet működteti.

Gyermekek Átmeneti Otthona

A gyermekek átmeneti otthonában az a családban élő gyermek helyezhető el, aki átmenetileg ellátás és felügyelet nélkül marad, vagy elhelyezés hiányában ezek nélkül maradna, valamint akinek ellátása a család életvezetési nehézségei miatt veszélyeztetett. A gyermekek átmeneti otthona segítséget nyújt a gyermek családjába való visszatéréséhez. Működése a gyermekotthonokéhoz hasonló: a gyerekek csoportokban élnek, egy-egy csoportban maximum 12 gyermek helyezhető el.

Gondozásukat, nevelésüket szakképzett nevelők, gyermekfelügyelők, gyermekvédelmi asszisztensek látják el.

Családok Átmeneti Otthona

A családok átmeneti otthonában nyújtott szolgáltatások célja, hogy a rászorultság mértékétől függően segítse a családot a gyermeknevelésben, úgy, hogy a gyermekek és a szülők nem kényszerülnek megválni egymástól erre az időre sem. Az intézmény célja az átmenetileg vagy tartósan fedél nélkül maradt családok segítése, támogatása annak érdekében, hogy továbbra is családként élhessenek, megerősödjenek és erőt gyűjthessenek. Támogatást kapnak azon családok is, amelyek családként még soha nem éltek együtt, vagy hosszabb-rövidebb idő óta külön kényszerültek élni, hogy a

családegyesítés során lehetőséget kapjanak az együttélésben rejlő erőforrások kipróbálására, mozgósítására. Szükség esetén a családok átmeneti otthona befogadja a különböző okok miatt lakhatás nélkül maradt egyszülős családokat is, vagy az otthonából távozni kényszerülő szülőt és gyermekét.

A szakellátások

A szakellátásokat a megyei szervezet biztosítja. A szakellátás keretében kell biztosítani az ideiglenesen elhelyezett, az átmeneti és a tartós nevelésbe vett gyermek otthont nyújtó ellátását, a fiatal felnőtt további utógondozói ellátását, valamint a szakellátást más okból igénylő gyermek teljes körű ellátását.

Gyermekevédelmi szakellátás alapján a törvény a családjukat átmenetileg, vagy tartósan nélkülözni kényszerülő gyermekek számára a gyermekevédelmi szakellátás biztosítását írja elő. A személyes gondoskodást nyújtó szakellátás keretébe az otthont nyújtó ellátás, az utógondozói ellátás, valamint a területi gyermekevédelmi szakszolgáltatás tartozik.

A személyes gondoskodás keretébe tartozó szakellátások:

- területi gyermekevédelmi szakszolgálat,
- otthont nyújtó ellátások:
 - nevelőszülő,
 - gyermekotthon,
 - utógondozói ellátás.

Területi szakszolgálat:

A szolgáltató tevékenység körébe tartozik az örökbefogadás előkészítése, személyiségvizsgálat, javaslatokat készít, ideiglenes hatállyal nevelőszülőhöz kerülés.

A személyes gondoskodást nyújtó gyermekevédelmi szakellátás keretében biztosítják a:

- gondozási hely meghatározásával,
- az ideiglenes elhelyezési feladatot ellátók kijelölésével,
- a nevelőszülői hálózattal,
- az örökbefogadás szakmai előkészítésével,
- a gondozott gyermek gondozásával,
- egyes nevelésbe vett gyermek gyámságával, gondnokságával,
- a hivatásos gyámsággal,

- a szaktanácsadással, a nyilvántartással,
- és a megyei gyermekvédelmi szakértői bizottság működtetésével kapcsolatos feladatokat.

A területi gyermekvédelmi szakszolgáltatás feladata a gyermek személyiségvizsgálata az átmeneti és tartós nevelésbe vétel iránti eljárás során, valamint az ideiglenes hatályú elhelyezést követően a gyermek gondozási helye meghatározása érdekében, a gyermekekre vonatkozó szakvélemény és elhelyezési javaslat elkészítése a gyámhivatal megkeresésére, a gyermek egyéni elhelyezési tervének elkészítéséről való gondoskodás a gyámhivatal megkeresésére, az ideiglenes hatállyal elhelyezett gyermeket is befogadó önkormányzat által működtetett, illetve fenntartott nevelőszülő és gyermekotthon kijelölése.³²

Otthont nyújtó ellátás

Az otthont nyújtó ellátás magában foglalja az elhelyezett gyermek, fiatal teljes körű ellátását (étkeztetés, ruházattal való ellátás, egészségügyi ellátás, gondozás-nevelés, oktatás, lakhatás); a családi kapcsolatok fenntartását és a hazakerülést segítő családgondozást – vagy ha ez nem lehetséges, akkor az örökbefogadás elősegítését; valamint a visszailleszkedéshez, az önálló életkezdéshez szükséges utógondozást.

Az otthont nyújtó ellátások igénybevételéhez hatósági intézkedés szükséges, amelyet átmeneti és tartós nevelésbe vétel esetén a kerületi gyámhivatal, ideiglenes elhelyezés esetén a gyermekvédelmi törvényben meghatározott hatóságok hozhatnak meg.

A gyermek elhelyezésére a javaslatot szakértői vizsgálat alapján a területi gyermekvédelmi szakszolgálat készíti el.

Különleges ellátást kell biztosítani a tartósan beteg ill. fogyatékos, valamint a 3 évesnél fiatalabb gyerekek számára (különleges szükséglet).

Speciális ellátást kell biztosítani a súlyos személyiségfejlődési és pszichés zavarokkal küzdő; a súlyos beilleszkedési zavarokat, vagy antiszociális magatartást tanúsító;

³² 1997. évi XXXI. törvény: A gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról

továbbá az alkohol, drog és egyéb pszichoaktív szerekkel küzdő, szenvedélybeteg gyermekek számára (speciális szükséglet).

Az otthont nyújtó ellátások két lehetséges formája a nevelőszülői gondoskodás és a gyermekotthoni elhelyezés.

A nevelőszülő

A hagyományos, valamint a hivatásos nevelőszülő befogadja a szakszolgálat kijelölése alapján a gyámhivatal által átmeneti vagy tartós nevelésbe vett gyermeket. A gondozott gyermek számára a nevelőszülő saját háztartásában biztosítja az egyéni gondozási - nevelési tervnek megfelelően az ellátást. A nevelőszülő elősegíti, hogy a gondozott gyermek sikeresen visszailleszkedjen vérszerinti családjába, illetve örökbefogadó családjába beilleszkedjen.

Gyermekotthon

A gyermekotthon megszakítás nélküli munkarend szerint működő bentlakásos gyermekintézmény, amely a gondozott gyermekek számára alaptevékenységként biztosítja az otthont nyújtó ellátást, a fiatal felnőttek számára utógondozói ellátást biztosít, szükség esetén külső férőhelyeket működtet. A gyermekotthonnak legalább 12, legfeljebb 48 fő ellátására alkalmasnak kell lennie. A gyermekotthonokban a gyermekek csoportokban élnek, egy csoport létszáma maximum 12 fő lehet. A gondozást-nevelést szakképzett nevelőkből, gyermekfelügyelőkből és gyermekvédelemi asszisztensekből álló munkacsoport biztosítja. Rajtuk kívül minden gyermekotthonban működik családgondozó-utógondozó; pszichológus és fejlesztő pedagógus is.

Lakásotthoni ellátás

A gyermekotthon sajátos formája a lakásotthon, amely legfeljebb 12 gyermek részére nyújt ellátást önálló lakásban vagy családi házban, családias körülményeket biztosítva.

A lakásotthonokban kialakított csoportgazdálkodás pedagógiai célja a családi háztartás vezetésének modellezése annak érdekében, hogy a gondozott gyermek képessé váljon saját háztartás vezetésére. A lakásotthoni csoportokban általában 6 munkatársból álló nevelői team foglalkozik az ott elhelyezett gyerekekkel.

A speciális ellátás kiterjed a gyermek korához, állapotához és szükségleteihez igazodó oktatásra, szakképzésre, foglalkoztatásra, valamint ápolására, szocializációjára és reszocializációjára, továbbá habilitációs és rehabilitációs kezelésére is.³³

Befogadó otthoni ellátás

A rendőrség által megtalált, vagy súlyos veszélyeztetés miatt gyámhatóság által azonnali kiemelést igénylő, ideiglenes hatállyal elhelyezett gyermekek részére a Módszertani Gyermekvédelmi Szakszolgálat befogadó otthonaiban biztosított ellátás.

Átmenetileg nyújt segítséget a krízishelyzetben lévő gyermekeknek mindaddig, amíg vagy gyermekvédelmi gondoskodásba kerülnek és a személyiségüknek, életkoruknak megfelelő gondozási helyre kerülnek, vagy visszatérnek családi környezetükbe.

Anya és gyermeke együttes ellátása

A gyermekotthon a gondozott kérelmére befogadhatja annak saját gyermekét, a gyermek otthontalanná vált szülőjét, valamint a szociális válsághelyzetben lévő várandós anyát is.

Cél az anya és gyermek közötti kapcsolat fenntartása, erősítése olyan szintig, hogy a gondozás befejeződésekor együtt tudjanak kilépni az otthonból egy stabilabb környezetbe. Fontos az is, hogy ez alatt az idő alatt az anyák tanuljanak, és lehetőleg olyan szakmát szerezzenek, amiből később akár önállóan is meg tudnak élni gyermekükkel.

Egészségügyi gyermekotthon

Az egészségügyi gyermekotthonokban súlyosan, halmozottan sérült (közép- és súlyos fokban értelmi sérült, mozgáskorlátozott vagy mozgásképtelen, ágyhoz kötött, még kerekesszékekbe sem helyezhető) gyermekeket, fiatalokat gondoznak. Az intézmény tevékenységi köre az 1-18 éves korú, sérült gyermekek ellátására terjed ki, de a nagykorúvá vált fiatalokat (akik ott nőttek fel) továbbra is gondozzák abban az esetben, ha helyhiány miatt nem tudják elhelyezni valamelyik fogyatékkal élő felnőttek ellátását biztosító otthonban.

³³ 1997. évi XXXI. törvény, 53. § (3)

Különleges gyermekotthon (csecsemőotthon)

A különleges gyermekotthon 0-3 éves, koruk miatt sajátos szükségletekkel bíró csecsemők és kisgyermekek ellátását biztosítja.

Speciális gyermekotthon

Speciális gyermekotthon a szakellátás keretében a súlyos pszichés vagy disszociális tüneteket mutató, illetve pszichoaktív szerekkel küzdő 12. életévét - kivételes esetben 10. életévét - betöltött gondozott gyermek számára kötelezően ellátandó alapfeladatként a gyermek állapotához igazodó speciális ellátást biztosít. Legfeljebb 40 fő helyezhető el speciális gyermekotthonban (vagy gyermekotthon speciális csoportjában), ahol a gyerekek teljes körű ellátásának időtartama 2 év lehet.

Utógondozó otthon

Utógondozó otthonba a 18. életévüket betöltött fiatalok kérhetik elhelyezésüket az alábbi feltételek mellett:

- nappali tagozaton tanulmányt folytat, ennek befejezéséig, illetve ezt követően 25 éves korig, ha tanulmányait még nem fejezte be,
- önálló életvitelre nem képes, vagy csökkent munkaképességű,
- szociális intézménybe történő elhelyezésre vár.

Utógondozói ellátás

Az utógondozói ellátás a gyermekvédelmi szakellátás kimeneti fázisa, a gondozott nagykorúvá válása után, 18-21 éves kor között (nappali tagozaton tanulók esetében 18-25 éves kor között) biztosítható.

Utógondozói ellátásra az a fiatal felnőtt jogosult, aki a jövedelméből nem tudja a létfenntartását biztosítani; vagy nappali tagozaton (akár középiskolában, akár felsőfokú intézményben) tanulmányokat folytat; vagy szociális bentlakásos intézménybe várja elhelyezését. Az utógondozói ellátás keretében segítséget kell nyújtani a fiatal felnőttek részére az önálló életük megkezdéséhez, és a megélhetésük biztosításához szükséges feltételek kialakításához.

Ellátásuk történhet a fiatalot addig gondozó nevelőszülői családban vagy intézményes keretek között: utógondozó otthonban, gyermekotthonban létesített külön utógondozói csoportban, vagy integráltan a kiskorúakat gondozó csoportban.

Az utógondozói ellátás célja az ellátásban részesülő fiatal felnőttek azon képességeinek és készségeinek erősítése, amelyek alkalmassá teszik őket az önálló életvitel kialakítására és működtetésére, a saját sorsáért felelősséget vállalni képes felnőtt szerepének elfogadására, a hosszú távú, eredményes társadalmi beilleszkedésre.³⁴

³⁴ 1997. évi XXXI. törvény: A gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról

3. A gyermekvédelmi eljárások

3.1. A gyermekvédelmi tevékenységek

A gyermekek védelme során a törvény igyekezett kitérni minden eshetőségre. A törvény célja, hogy biztosítsa a gyermek számára a legkedvezőbb életkörülményeket. Kiemelten kezeli a családjukból kiemelt, illetve a családjukat elvesztett gyermekek ügyét, akik esetében szükséges, hogy az állam többet és mást vállaljon, mint a családban élő gyermekeknél, ezért nem csak segítséget nyújt, hanem igyekszik garantálni számukra a megfelelő körülményeket. A gyámhatósági munka önállóságának növelésével, karbantartásával, reformjaival sokkal hatékonyabb és gyorsabb lehet az ügyintézés, és az intézkedés. A törvény igyekszik teljes körű biztonságot és szakszerű ellátásokat biztosítani a gyermekeknek és a fiatal felnőtteknek. Ezért az egyes szinteken más-más szervek foglalkoznak a gyermekvédelem feladataival.

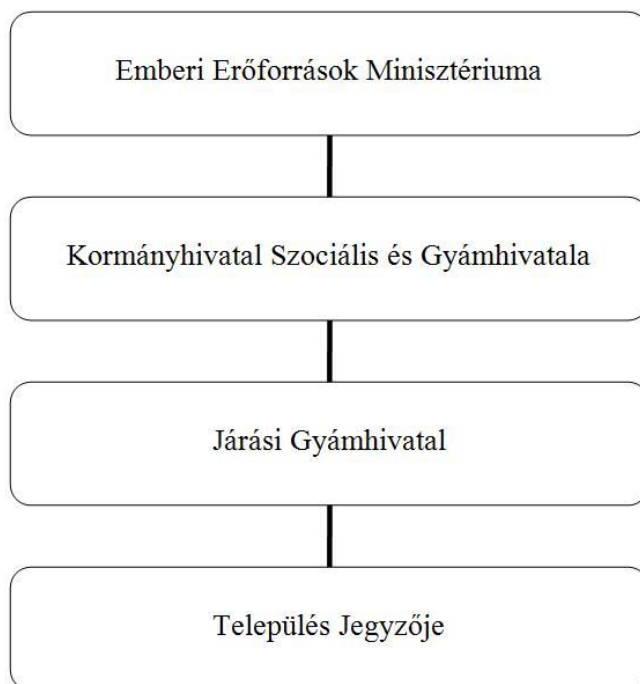
3.2. A szervezeti felépítés

A gyámhatóság feladat- és hatáskörét a települési önkormányzat jegyzője, a járási (fővárosi kerületi) gyámhivatal (a továbbiakban: járási gyámhivatal a szociális és gyámhivatal gyakorolja.³⁵

Szociális és Gyámhivatal ellátja az illetékességi területéhez tartozó települési önkormányzatok jegyzőinek és a járási gyámhivataloknak a szakmai irányítását, felügyeletét és ellenőrzését. A jegyző ellátja a hatáskörében meghatározott feladatokat.

³⁵ 331/2006. (XII. 23.) Kormányrendelet

A szervezeti felépítést az alábbi ábra szemlélteti:

A települési önkormányzat jegyzője:

- környezettanulmányt készít,
- megállapítja a gyermek rendszeres gyermekvédelmi kedvezményre való jogosultságát,
- megállapítja a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményre jogosult gyermek, nagykorúvá vált gyermek hátrányos és halmozottan hátrányos helyzetének fennállását,
- megállapítja az óvodáztatási támogatásra való jogosultságot,
- ellátja a törvényben vagy kormányrendeletben hatáskörébe utalt egyéb gyermekvédelmi és gyámügyi feladatokat.

A járási gyámhivatal:

- elhelyezi ideiglenesen a gyermeket más személynél (rokon, más alkalmas személy, illetve a megfelelő gyermekotthonban,
- ha szükséges, gyermekvédelmi gyámot rendel el mellé,
- megállapítja a szülő felügyeleti jogát, annak szüneteltetését, feléledését vagy megszüntetését,
- dönt az ideiglenes hatályú elhelyezéssel kapcsolatos kérdésekben,
- nevelésbe veszi a gyermeket és gyámot rendel ki, ha szükséges,
- dönt az ezzel kapcsolatos kérdésekben,

- figyelemmel kíséri a nevelésbe vett gyermek kapcsolattartását a szülőjével, a kapcsolat alakulását,
- dönt az utógondozói ellátással, és az utógondozással kapcsolatban,
- a fizetendő díjak (pl. gondozási-díj fizetési kötelezettség) ügyében döntést hoz,
- a pénzügyi és természetbeni juttatásokkal kapcsolatos ügyekben dönt,
- más hatóságokkal együttműködik (pl. adóhatósággal),
- felveszi az apasági nyilatkozatot,
- részt vesz az apasági, elhelyezési, tartásdíj-megállapítási, stb perekben,
- feljelentést tesz a gyermek veszélyeztetettsége esetén, ha szükséges,
- dönt az örökbefogadással kapcsolatban,
- a szülői felügyeleti joggal kapcsolatos kérdésekben döntést hoz,
- kérvényezi a holtnak nyilvánítást, ha szükséges,
- dönt a gyermek sorsát lényegesen érintő kérdésekben a szülők vitájáról,
- dönt a 16. életévét betöltött gyermek házasságkötéséről,
- a vagyonnal, pénzbeli kérdések ügyében döntést hoz.

A szociális és gyámhivatal:

- ellátja a települési önkormányzat jegyzőjének és a járási gyámhivatal szakmai irányítását, felügyeletét és ellenőrzését,
- ellátja a szociális, gyermekjóléti és gyermekvédelmi szolgáltatók, intézmények és hálózatok hatósági nyilvántartásával és ellenőrzésével kapcsolatos feladatokat,
- legalább négyévenként ellenőrzi a gyámhatóságok gyámügyi és gyermekvédelmi hatósági tevékenységének jogszerűségét,
- ellenőrzési jogkörét a fővárosi és megyei kormányhivatal vezetőjével egyeztetett éves ellenőrzési terv és program szerint gyakorolja, amelyben meghatározza a teljes körű, illetve céllenőrzés alá vont szerveket, valamint a célvizsgálati tárgyköröket,
- a tervben meghatározottakon túl vizsgálatot folytathat,
- a hivatalvezető tájékoztatja a minisztert az ellenőrzési tervről, valamint az ellenőrzések tapasztalatairól,
- a Kormány módszertani feladatokat ellátó szervként országos illetékességgel a Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóságot jelöli ki,
- a hivatal szakmai irányítója a gyermekek és az ifjúság védelméért felelős miniszter.³⁶

³⁶ 331/2006. (XII. 23.) Kormányrendelet

A rendelet az alábbiakban határoz az illetékességgel kapcsolatban:

"21. § (1) Az eljárásra az a gyámhatóság illetékes, amelynek területén

a) a gyermek szülői felügyeletet gyakorló szülőjének, gyámjának,

b) az ügyei vitelében akadályozott, illetőleg cselekvőképességet érintő gondnokság alatt álló személynek,

c) az ideiglenes gondnokrendeléssel, zárgondnok kirendelésével, valamint gondnokság alá helyezési eljárással érintett személynek a lakóhelye található.

(2) Ha a szülői felügyelet gyakorlására jogosult szülők lakóhelye különböző gyámhatóságok illetékességi területen található, a gyámhatóság illetékességét a gyermek lakóhelye határozza meg. Ha a gyermek lakóhelye egyik szülőjének lakóhelyével sem azonos, az a gyámhatóság jár el, amelynek területén az anya lakóhelye található.

(3) Lakóhely hiányában - az (1) és (2) bekezdésben foglaltak szerint - a gyámhatóság illetékességét a tartózkodási hely határozza meg.

(4) Belföldi lakóhely vagy tartózkodási hely hiányában, a gyámhatóság illetékességét az utolsó ismert hazai lakóhely vagy tartózkodási hely határozza meg, ennek hiányában az eljárásra a 3. § szerinti ügyekben a Budapest Főváros V. Kerület Önkormányzat Jegyzője, a 4-12. §-ban foglalt ügyekben pedig a fővárosi kormányhivatal V. kerületi gyámhivatala illetékes.

(5) A titkolt terhességből született gyermek iratainak a törvényes képviselője részére történő kiadásáról való intézkedésre és a gyermek új lakóhelyének megállapítására [6/A. § (1) bekezdés b) pontja] a gyermek törvényes képviselőjének lakóhelye szerinti járási gyámhivatal illetékes.

(6) A kijelölt gyámhivatal illetékessége kiterjed a megye (főváros) egész területére.

*(7) A támogatott döntéshozatallal kapcsolatos eljárás lefolytatására a támogatásra szoruló személy lakóhelye, annak hiányában tartózkodási helye szerinti járási gyámhivatal illetékes."*³⁷

Első, illetve másodfokú hatósági jogkört gyakorol a Szociális és Gyámhivatal gyámügyi és gyermekvédelmi, valamint szociális hatósági kérdésekben. Első fokon engedélyezi, illetve ellenőrzi a gyermekjóléti és gyermekvédelmi szolgáltató tevékenységet végző szolgáltatók, intézmények, hálózatok működését. Másodfokon

³⁷ 331/2006. (XII. 23.) Kormányrendelet

eljár a települési önkormányzatok jegyzőinek, a járási gyámhivataloknak a gyermekvédelmi és gyámügyi hatósági ügyeiben, valamint meghatározott esetekben az ideiglenes hatályú elhelyezés tekintetében, illetve a gyermekvédelmi jelzőrendszer nem megfelelő működése esetén megteszi a szükséges intézkedéseket.³⁸

A gyámhatóságok gyámügyi és gyermekvédelmi hatósági tevékenységének jogszerűségét ellenőrzi, a gyermekjóléti és gyermekvédelmi szervezetek tevékenységét, továbbá a pénzbeli és természetbeni szociális ellátások igénybevételi feltételeiről tájékoztatást nyújt, valamint a személyes gondoskodást nyújtó ellátásokkal és szolgáltatásokkal kapcsolatban, a helyben igénybe vehető ellátások és szolgáltatások köréről és feltételeiről.

A Szociális és Gyámhivatal feladatai közé tartozik a hivatásos gondnokok képzése. Koordinálja és elősegíti a bűnelkövetés, illetve a bűnismétlés megelőzését célzó programok indítását, prevencióss jelleggel. A mozgássérültek gépjármű (és kerekesszék) szerzési támogatásával kapcsolatos ügyekben segédkezik, és ellátja az egyes lakáscélú kölcsönökből eredő törlesztési kötelezettséggel kapcsolatos ügyek felügyeletét, valamint tájékoztatást nyújt.³⁹

3.3. Hatósági intézkedések

A gyámhatóság által teendő intézkedések olyan esetekben, mikor a törvényi szabályozásnak nem tesznek eleget, így hatósági beavatkozásra van szükség.

A hatósági beavatkozás mindig a gyermek érdekében történik. A gyámügyi feladatok ellátása két nagy halmazba sorolhatóak:

- a gyermek veszélyeztetettségének megelőzése, a kialakult veszélyhelyzet csökkentése, megszüntetése,
- a gyermekek, ügyeik vitelére képtelen személyek életét nagy mértékben befolyásoló döntéseket kell meghozni.

³⁸ <http://www.kormanyhivatal.hu/hu/szakigazgatasi-szervek/szocialis-es-gyamhivatal>

³⁹ <http://www.kormanyhivatal.hu/hu/szakigazgatasi-szervek/szocialis-es-gyamhivatal>

A gyámhatóság érintett nem csak a gyermekek ügyeiben, hanem a gondnokoltak és a cselekvőképtelenek ügyeiben is. A Gyermekvédelmi törvény alapján a gyámhatóság megteszi a szükséges lépéseket ha a gyermek testi lelki, érzelmi, és erkölcsi fejlődéshez szükséges ellátás a szülő beleegyezésével nem biztosítható és a gyermek fejlődését veszélyezteti.⁴⁰

Mindennemű, a gyermek érdekében történő lépést megelőzi egy jelzés. A gyermekvédelmi jelzőrendszer segítségével megoldható, hogy a gyermek időben segítséget kapjon a neveltetésével kapcsolatban.

A törvény így fogalmaz a jelzőrendszerről:

"A törvényben szabályozott gyermekvédelmi rendszerhez kapcsolódó feladatot látnak el - a gyermek családban történő nevelkedésének elősegítése, a gyermek veszélyeztetettségének megelőzése és megszüntetése érdekében - a törvényben meghatározott alaptevékenység keretében

- a) az egészségügyi szolgáltatást nyújtók, így különösen a védőnői szolgálat, a háziorvos, a házi gyermekorvos,*
- b) a személyes gondoskodást nyújtó szolgáltatók, így különösen a családsegítő szolgálat, a családsegítő központ,*
- c) a köznevelési intézmények,*
- d) a rendőrség,*
- e) az ügyészség,*
- f) a bíróság,*
- g) a pártfogó felügyelői szolgálat,*
- h) az áldozatsegítés és a kárenyhítés feladatait ellátó szervezetek,*
- i) a menekülteket befogadó állomás, a menekültek átmeneti szállása,*
- j) az egyesületek, az alapítványok és az egyházi jogi személyek,*
- k) a munkaügyi hatóság.*

(2) Az intézmények és személyek kötelesek

a) jelzéssel élni a gyermek veszélyeztetettsége esetén a gyermekjóléti szolgálatnál,

⁴⁰ Bódizs-Antal Julianna: Gyermekvédelmi rendszerünk napjainkban, Miskolc, 2013.

b) hatósági eljárást kezdeményezni a gyermek bántalmazása, illetve súlyos elhanyagolása vagy egyéb más, súlyos veszélyeztető ok fennállása, továbbá a gyermek önmaga által előidézett súlyos veszélyeztető magatartása esetén.

Ilyen jelzéssel és kezdeményezéssel bármely állampolgár és a gyermekek érdekeit képviselő társadalmi szervezet is élhet.

A gyermekjóléti szolgálat és a gyámhatóság a gyermek bántalmazása, elhanyagolása miatt jelzést vagy kezdeményezést tevő intézmény, személy adatait erre irányuló külön kérelem hiányában is zártan kezeli.

A személyek, szolgáltatók, intézmények és hatóságok a gyermek családban történő nevelkedésének elősegítése, a veszélyeztetettség megelőzése és megszüntetése érdekében kötelesek egymással együttműködni és egymást kölcsönösen tájékoztatni.

Ha jelzési vagy együttműködési kötelezettségének nem tesz eleget, a gyámhatóság - jelzésre vagy hivatalból - értesíti a fegyelmi jogkör gyakorlóját és javaslatot tesz az érintett személlyel szembeni fegyelmi felelősségre vonás megindítására. A gyermek sérelmére elkövetett bűncselekmény gyanúja esetén a gyámhatóság büntetőeljárást kezdeményez.

*A gyámhatóság egyeztető megbeszélést tart és a gyermekjóléti szolgálatnál kezdeményezi a külön jogszabály szerinti esetmegbeszélés megtartását."*⁴¹

A gyermekvédelmi gondoskodás keretébe tartozó hatósági intézkedések:

- védelembevétel,
- családba fogadás,
- ideiglenes hatályú elhelyezés,
- nevelésbe vétel,
- nevelési felügyelet elrendelése,
- utógondozás elrendelése,
- utógondozási ellátás elrendelése.

Védelembe vétel

Ha a gyermek veszélyeztetett körülmények között él, és az alapellátások önkéntes alapú igénybevétele után sem szűnik meg a kialakult körülmény, de bizonyosan

⁴¹ 1997. évi XXXI. törvény: A gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról

feltételezhető, hogy külső segítséggel biztosítható a gyermek családi környezetben való fejlődése, akkor védelembe veszik a gyermeket.⁴²

A védelembevétellel egy időben kirendelik a gyermekjóléti szolgálat családgondozóját, aki a gyermek számára egyéni gondozási és nevelési tervet készít. A szülői felügyeleti jogot nem érinti ez az eset.

Családba fogadás

Családba fogadás esetén a szülő által megnevezett család átmenetileg gondozza, befogadja, neveli a gyermeket. Fontos tényező, hogy ez önkéntes alapon történik, és csak átmeneti időszakra.⁴³

A gyámhivatal a családba fogadáshoz akkor járul hozzá

- ha azt a szülő kéri (a fenti okokra hivatkozva),
- az a gyermek érdekében áll, és
- a családba fogadó szülő ezt vállalja, valamint személyisége és körülményei alapján alkalmas erre.

A családba fogadás ideje alatt a szülő felügyeleti joga szünetel.

Ideiglenes hatályú elhelyezés

A gyámhivatal, a jegyző, vagy más beutaló szerv (például: határőrség, rendőrség, ügyészség, bíróság, büntetés-végrehajtási intézet parancsnoka) ideiglenesen helyezi el a gyermeket, ha:

- felügyelet nélkül maradt, vagy
- fejlődését családi környezete vagy önmaga súlyosan veszélyezteti.⁴⁴

(A veszélyeztetettségéről: súlyos veszélyeztetettségnek minősül a gyermek olyan elhanyagolása, bántalmazása, amely a gyermek életét közvetlen veszélynek teszi ki, vagy testi, értelmi, érzelmi vagy erkölcsi fejlődésében jelentős és helyrehozhatatlan károsodást okozhat.)

⁴² Gyvt. 68-69.§

⁴³ Gyvt. 70.§

⁴⁴ Gyvt. 72-76.§

Ideiglenes elhelyezés:

- a nevelést vállaló különélő szülőnél, vagy más hozzátartozónál, személynél, ha erre nincs lehetőség (nevelőszülő, gyermekotthon.)

A gyámhivatal az ideiglenes elhelyezés elrendelésétől számított 30 napon belül:

- megszünteti azt, ha az okok nem állnak fenn, vagy
- elrendeli a gyermek tartós nevelésbe vételét, vagy
- 60 napon belül pert indít az ideiglenes hatályú elhelyezés fenntartása vagy megváltoztatása mellett, illetve a szülői felügyelet megszüntetése iránt.

Nevelésbe vétel

Korábban két típusa volt: átmeneti, és tartós nevelésbe vétel. Az új Ptk. megszüntette az átmeneti nevelésbe vétel formáját.

A gyámhivatal a gyermeket (tartós) nevelésbe veszi, ha:

- a szülői (vagy mindkét szülő) felügyeleti jogot a bíróság megszüntette,
- a szülő (vagy mindkét szülő) elhalálozott,
- a gyermek ismeretlen szülőktől származik, és nincs kirendelt gyámja,
- ha a szülő gyermekek örökbefogadásához hozzájárult feltéve, hogy a gyermek ideiglenes hatállyal nem helyezhető el a leendő örökbefogadó szülőknél.

A nevelésbe vett gyermeket nevelőszülőnél, vagy ha ez nem lehetséges gyermekotthonban helyezi el és gyámot rendel ki a számára. A nevelésbe vett gyermek szülőjének a szülői felügyeleti jogát szüneteltetik.⁴⁵

Nevelési felügyelet

Ha a nevelésbe vett gyermek:

- egészségi vagy pszichés állapotának zavara következtében olyan magatartásformát tanúsít, amely saját vagy mások életére, testi épségére veszélyt jelent,
- és ez csak teljes körű ellátásának azonnali, zárt körülmények közötti felügyeletével hárítható el, akkor a gyermekotthon vezetője a gyermeket (saját, és mások érdekében) személyes szabadságában korlátozhatja.

⁴⁵ Gyvt. 80-81.§

Ezek alapján elrendelheti, hogy a gyermek a gyermekotthon területét nem hagyhatja el, illetve csak a számára kijelölt helyiségekben tartózkodhat. A korlátozás elrendeléséről a gyermekjogi képviselőt haladéktalanul értesíteni kell, valamint az illetékes gyámhivatalt. A gyermekotthon vezetője kezdeményezheti a gyermek speciális nevelési felügyeletének elrendelését, ha valószínűsíthető ahogy a személyes szabadság korlátozása 48 órát meghaladóan szükséges.⁴⁶

A gyámhivatal a nevelésbe vett gyermek nevelési felügyeletét rendeli el hivatalból, vagy kérelemre, ha:

- a gyermek pszichés, vagy egészségi állapotának zavara következtében olyan magatartást tanúsít, amely saját vagy mások életére, testi épségére jelentős veszélyt jelenthet, vagy jelent,
- feltéve, hogy ez kizárólag zárt körülmények között biztosított teljes körű ellátással, kivizsgálással és terápiával hárítható el, és szüntethető meg.

A nevelési felügyelet legfeljebb két hónap lehet. A gyámhivatal elrendelheti a nevelési felügyelet céljának elősegítése érdekében, hogy:

- a gyermek a speciális gyermekotthon meghatározott helyiségeiben tartózkodjon,
- hozzátartozóival kapcsolatát csak meghatározott és korlátozott módon gyakorolhassa,
- a gyám egyetértésével gyógykezelésnek vessék alá a gyermeket.

A gyámhivatal a határozathozatal előtt meghallgatja a gyermeket, a törvényes képviselőt, a gyermekjogi képviselőt, a gyermekotthon vezetőjét, továbbá kikéri a szakértői bizottság véleményét. Az érintett gyámhivatal a határozatát megküldi a bíróságnak, amely nem peres eljárásban dönt a nevelési felügyelet fenntartásáról vagy megszüntetéséről. A bírósági érdemi határozata ellen nem lehet fellebbezni.

⁴⁶ Gyvt. 81/A-81/D.§

4. Dunaújváros gyermekvédelme

4.1. A gyámhivatal

A Fejér Megyei Kormányhivatal Dunaújváros Járási Hivatal Járási Gyámhivatalában tett látogatásom során betekintést nyerhettem a hivatal feladataiba és munkájába. A gyámhivatal működése és illetékessége a jogszabályi háttér alapján meghatározott, kivéve ha felsőbb szerv nem jelöli meg az illetékességét. Az illetékességről a dolgozat 3.2. alfejezetben, Szervezeti felépítés címszó alatt már írtam.

A hivatalvezető, dr. Szabó Katalin elmondta, hogy a vonzáskörzet gyermekeinek ügyével is a dunaújvárosi járási gyámhivatal foglalkozik. Igen sok esetben illetékesek, így jelenleg egy gyermek esetében például egy szülői felügyeleti jog megállapítása, és egy bírósági ügyben is érintettek. Az alábbi térkép szemlélteti Dunaújváros járási hivatalának vonzáskörzetét.

Dunaújváros Járási Hivatalának vonzáskörzete

4.2. A gyámhivatal szervezete, ügyrendje, és tevékenysége

A gyámhivatal a Dunaújvárosi Járási Hivatal szervezetében működő ágazati szakigazgatási szerv, nem költségvetési szerv. Minden ügyintéző, és a hivatalvezető felsőfokú végzettséggel rendelkezik, a képesítési feltételeket a 29/2012. (III. 7.) kormányrendelet fogalmazza meg:

"Gyámügyi és gyermekvédelmi igazgatási feladatok

Az I. besorolási osztályban:

- okleveles közigazgatási menedzser, jogász, főiskolai szintű igazgatásszervező szakképzettség; egyetemi szintű szociálpolitikus, egyetemi vagy főiskolai szintű szociális munkás, pedagógus, főiskolai szintű szociálpedagógus, szociális szervező szakképzettség, egyetemi vagy főiskolai szintű végzettség és - mindegyik esetben - legalább 1 éves gyámügyi vagy gyermekvédelmi gyakorlat vagy szakirányú (szakosító) továbbképzésben szerzett szociális igazgatásszervező szakképzettség vagy jogi szakokleveles családvédelmi tanácsadó szakirányú szakképzettség.

A II. besorolási osztályban:

- középiskolai végzettség és az OKJ szerinti: szociális gyermek- és ifjúságvédelmi ügyintéző, szociális asszisztens, szociális gondozó és szervező szakképesítés."

A gyámhivatalban 1 hivatalvezető, 10 ügyintéző, és 2 ügykezelő dolgozik. Gazdasági okokból korlátozott számú alkalmazottat tudnak foglalkoztatni, ami együtt jár a nagymértékű leterheltséggel, és a folyamatos nyomás alatti munkával.

A feladat- és hatásköröket az 1. számú melléklet V. pontja részletezi, mely a hivatal korábban aktuális ügyrendje volt, az új Ptk. miatt azonban jelenleg kidolgozás alatt áll az újabb változata, a jogszabályi módosításokat szem előtt tartva.

A hivatalvezető szerint esetlegesen évi 1-2 esetben van olyan, amikor a gyermeket elviszik otthonról. Leginkább védelembe vételi ügyekkel van dolguk, mely során környezettanulmányt készítenek (vagy a jegyző. vagy a gyámhivatal feladatai között).

A 2013. évben 62 új gyermeket vettek védelembe, családgondozót rendeltek ki, aki

tájékoztatást és segítséget nyújt a gyermek nevelésével, vagy akár az igénybe vehető ellátásokkal kapcsolatban. Magatartási szabályokat írnak elő a gyermek, és a szülő(k) számára, illetve ha szükséges, pszichológushoz vagy tanácsadóhoz (pl. adósságrendezési tanácsadó) irányítják a gyermeket, szülő(ke)t.

2013-ban a gondokság alatt állók közül ideiglenes hatállyal 33 gyermeket helyeztek el, átmeneti nevelésbe 22 gyermeket vettek, 6 gyermeket vettek tartós nevelésbe, és 12 tartós nevelt gyermek volt. Összesen 123 gyermek volt átmeneti nevelésben 2012 és 2013 években.

A 2012. évben 413 fő volt veszélyeztetett, eloszlásukat a 2. számú melléklet szemlélteti.

Látható, hogy elsősorban a környezeti feltételekkel, vagy azok hiányával van probléma, melyeket elsősorban az anyagi nehézségek okoznak. Ez pedig éket üt a családban, a kommunikációban, a nevelésben.

A magatartási gondok miatt veszélyeztetetteknél két oldala van: a gyermek, és a szülő magatartása. A gyermek részéről beszélhetünk a nem megfelelő viselkedésről, az iskolakerülésről, míg a szülő oldaláról a figyelem, a nevelés hiányáról, vagy a nemtörődömségről. Az egészségi veszélyeztetettség esetén elsősorban az otthoni higiénia hiánya a jellemző, melynek különböző kiváltói lehetnek.

A veszélyeztetettség fogalmát a Gyvt. 5.§ határozza meg, mely szerint olyan, a gyermek vagy más személy által tanúsított olyan magatartás, mulasztás vagy körülmény következtében kialakult állapot, amely a gyermek testi, értelmi, érzelmi vagy erkölcsi fejlődését gátolja vagy akadályozza.⁴⁷ Ez azonban nem minden esetben igényel hatósági intézkedést, ezért erre vonatkozóan nem tudtak adatot szolgáltatni számomra. Dunaújváros tekintetében a gyermekjóléti szolgálathoz érkeznek be elsősorban a jelzések.

A gyermekjóléti szolgálat, amennyiben meglátása szerint alapellátásban, a szülő önkéntes együttműködésével, a probléma nem kezelhető, akkor jelez a gyámhivatalnak, és sor kerül hatósági intézkedésre (elsősorban védelembe vételre, csak nagyon súlyos esetben más gyermekvédelmi intézkedésre).

⁴⁷ 1997. évi XXXI. törvény

A tapasztalatok alapján ritkábban van olyan eset, mikor a szülő alkalmatlansága vagy felelőtlensége miatt kell foglalkozni a gyermekkel, gyakoribbak a megélhetési gondokkal küszködők esetei. A város "szegényebb", és így a gyermekeket tekintve veszélyesebb területein (melyet a 2. számú melléklet szemléltet), a gyermek alapvető ellátása is olykor gondot jelent, így a tisztálkodás, és az etetés is. A sok gyermek ellátása és a kevés anyagi bevétel miatt sok gyermek él kis helyen, és nem megfelelő körülmények között. A szülők problémái, és emiatt kialakult és fennálló lelkiállapotuk viszontagságainak sokszor a gyermek az elszenvedője. Ha a jelzőrendszer lévén a gyámhivatal értesül egy-egy gyermek nem megfelelő körülményeiről, felveszik a kapcsolatot a szülővel, és megpróbálnak javítani, vagy megakadályozni a körülmények további romlását. Szakértőt rendelnek ki ha szükséges, környezettanulmányt végeznek, majd tanácsadással próbálnak segíteni. Ha eredménytelennek bizonyulnak a módszerek, vagy ha az előírt magatartási szabályoknak nem tesznek eleget a gyermekek és a szülők, hatósági intézkedésekkel próbálnak javítani a gyermek helyzetén, így: a védelembe vétel, a családba fogadás, az ideiglenes hatályú elhelyezés, a tartós nevelésbe vétel, a nevelési felügyelet elrendelése, az utógondozás elrendelése, az utógondozói ellátás elrendelése. Ha tovább romlik a helyzet, a szülői felügyeleti jogot korlátozzák, esetlegesen megvonják.

A térképen láthatjuk, hogy igen elszórtan helyezkednek el a veszélyeztetettebb területek. Összefüggést véltem felfedezni, a sűrűn lakott területek és veszélyeztetett gyermekek számának változásában. A Római városrész Európa egyik legsűrűbben lakott területe, a panelépületek tömbjeiben sok család él, nehéz anyagi körülmények közt. A Táborállásnál felépített lakónegyedben leginkább a Hankook gyári munkásainak családjai élnek, szintén paneltömbökben.

A Technikum és Dózsa városrészben lakó gyermekek helyzete szintén a nagyarányú tömörülés végett problémás, ám a legvesélyeztetettebbek a Kertvárosban élő, hátrányos, halmozottan hátrányos, illetve a kisebbséghez tartozó családok, roma családok gyermekei. A Kertváros gyermekeinek mindennapi problémái közé tartozik az élelmezés nehézségének kérdése, a ruházat és az alapvető higiéniához szükséges feltételek hiánya, ezen a területen gyakori eset, hogy bizonyos lakásokban kikapcsolják az áramot, minimálisra csökkentik a vízfogyasztást a szolgáltatók, a

számlák fizetésének elmaradása miatt. Továbbá ezeken a területeken jellemző az iskolázottság hiánya, így a gyermekáldás elleni védekezéssel kapcsolatban nem rendelkeznek megfelelő ismeretekkel a szülők. Az iskolázottsági gondok miatt sajnos a gyermekek nevelésével kapcsolatban sincsenek érdemi ismereteik, így a gyermek lelki, értelmi, erkölcsi fejlődése is elenyésző.

A Barátság városrész szélén lévő épületek korábban a Vasmű munkásszállói voltak. Az egyik lakótömb nővérszálló volt, de folyamatosan eladták, kiadták a lakásokat, amelyek (az állapotuk alapján) olcsó áron elkeltek, így a szegényebb családok költöztek be gyermekeikkel. Az itt élő családok is a mindennapi megélhetés problémáival néznek szembe, megfelelő életkörülmények kialakítására sajnos nemigen van lehetőségük.

Az ismeretanyag-gyűjtésem során úgy értesültem, hogy a Tűzoltóság állomásával szemben lévő lakónegyedben úgynevezett szociális lakások találhatók, melyben a nagyon nehéz helyzetben lévő családok állami és önkormányzati támogatásokkal kisegítve laknak, nagyon minimális lakbérért, vagy esetlegesen támogatva, így csak a rezsi díját kell önállóan, vagy némi anyagi támogatással fizetniük. Ám sajnos ezekkel kapcsolatban nem sikerült érdemi adatot összegyűjtenem.

A kiskorúak összetételéről nem tudtam adatot szerezni. Főleg a nemzetiségi megoszlás kérdése olyan különlegesen személyes adat, melyet a gyámhivatal nem tarthat nyilván. Ráadásul relatív, hogy ki milyen nemzetiségűnek mondja magát. De elmondható, hogy a roma nemzetiségűek kevésbé jelennek meg gyermekvédelmi ügyben a gyámhivatal előtt. Náluk a családi összetartás sok esetben nagyobb, mint a nem romáknál, ők egy gyermeket érintő probléma esetén összefognak, hogy a probléma megoldódjon. Elvétve kerül csak sor családból történő kiemelésre.

Az 1997. évi XXXI. törvény alapján a gyámhivatali dolgozók elsősorban a gyermek családban való nevelkedéséért próbálnak tenni. Családgondozó kirendelésével, tanácsadással igyekeznek javítani a gyermek körülményein. Sajnos sok esetben ez nem elegendő, így (a fokozatosság elve alapján) kötelezően elrendelik az alapellátások igénybe vételét (pl. bölcsőde, családi napközi, stb.), illetve például megvonják az iskoláztatási támogatást, így szankcionálva például az iskolakerülő gyermekek (és

szüleik) helytelen magatartását. Dunaújvárosban az Útkeresés Segítő Szolgálat Családsegítő és Gyermekjóléti Szolgálat jogi kérdésekben nyújt tájékoztatást, segítséget, a nyomtatványokkal, és a kitöltésükkel kapcsolatban.

Az ügyintézők elmondása szerint egyre több a problémás gyermek. A gondok fő részét az anyagi nehézségek okozzák, a pénztelenség, a felvett kölcsönökből eredő aggodás, és az időhiány miatt a szülők fáradtak, feszültek, így kevesebb idő és energia marad a gyermeknevelésre. Így a gyermekek (esetlegesen) neveletlenek, kábítószereket fogyasztanak, csavarognak, a megélhetési gondok a kapcsolatok romlását eredményezik. Egyik probléma ered a másikból. A másik megállapítás alapján "elszemélytelenedik" a világ. Senki sem figyel a másakra, mindenkinek a saját gondolja az elsődleges, és az emberek nem törődnek egymással. A gyermekek bántják egymást, akár lelkileg, akár fizikailag, a tanárok pedig csak a minimálisan kötelező odafigyelést biztosítják.

A dunaújvárosi gyámhivatal leginkább aktuális eseteinek nagy részét a vagyoni jogi ügyek intézése jelenti. Az új Ptk. jogszabályi változásai miatt a gyámhivatal nem foglalkozik már a gyermekek vagyoni jogi eseteivel, így 2014. szeptember 15-től megszünteti az erre vonatkozó eljárásokat. A 149/1997 (IX. 10.) kormányrendeletben megfogalmazták:

*"190. § A gyámhivatal 2014. szeptember 15-éig határozatban rendelkezik a gyermeknek a házasságról, a családról és a gyámságról szóló 1952. évi IV. törvény 82. § (2) bekezdése alapján beszolgáltatott pénzének és értéktárgyainak a szülő részére történő kiadásáról. A gyámhivatal a határozat rendelkező részét megküldi a gyermek vagyona tekintetében érintett hitelintézetnek és más érintett szervnek. A gyámhivatal a 2014. március 15-én a házasságról, a családról és a gyámságról szóló 1952. évi IV. törvény 82. § (2) bekezdése alapján folyamatban lévő, a gyermek pénzének és értéktárgyainak beszolgáltatására irányuló eljárást megszünteti."*⁴⁸

Ez a változtatás kérdéseket vet fel, hisz ez alapján a szülő rendelkezik a gyermek vagyonával, intézi a gyermek pénzügyeit, és nincs semmiféle ellenőrzési vagy

⁴⁸ 149/1997 (IX. 10) Kormányrendelet

számonkérési lehetőség. Korábban ez nem így volt, a gyámhivatalnak döntéshozatali joga volt a gyermekek készpénzvagyonának gyám általi számlán történő elhelyezéséről, illetve más letétbe helyezéséről.

Továbbá döntött a gyám, vagy gondnok bérlakásaihoz kapcsolódó jognyilatkozatok jóváhagyásáról, kezeléséről. Ha a szülő nem teljesítette a gyermek vagyonára vonatkozó kötelezettségeit, a gyámhivatal a felügyelete alá vonhatta. Elbírálta a rendszeres vagy az eseti számadást, közreműködött a gyermek ingó és ingatlan vagyonával kapcsolatos ügyekben, részt vett a hagyatéki eljárásokban.⁴⁹ Ezen ügyeit azonban 2014. szeptember 15-ig meg kell szüntetnie. Ez némiképp könnyebbséget jelent a hivatalban dolgozók számára, ám valószínűsíthető, hogy komolyabb problémákat fog okozni a jövőben.

A gyámhivatali munka lassú, és nézőpont kérdése, hogy mi tekinthető eredményességnek. Ha a védelemből kikerül egy gyermek, mert már nincs szükség erre, akkor az természetesen jó, csak sajnos az a gyakoribb, mikor romlik a helyzet. Nehéz helyzetbe kerülnek a hivatali dolgozók is, mindig mérlegelni kell, hogy mikor melyik "rossz" az, amelyik a gyermek érdekét szolgálja inkább. Az, hogy a gyámhivatal tevékenysége mennyire eredményes, relatív. Eredményes lehet a szülő számára akkor, ha behozza a gyermekét, hogy nem akarja tovább nevelni, vigyék el. Ez a gyermeknek nem eredmény. A dolgozóknak sem, hiszen egy "ügy" lesz a gyermekből, ahelyett, a gyermekkel való problémát egyéb eszközökkel igyekezett volna megoldani a szülő. Kicsit több időráfordítással például, ez a gyermek számára lenne eredményes, mert a szülő több időt tölt vele, és az esetek nagy többségében ez a kulcsa a problémáknak. Eredményes-e az, hogy ha pl. a kórházból elviszik az újszülöttet, mert az otthoni körülmények nem alkalmasak a fogadására? A gyermeknek jobb lesz, a tárgyi feltételeket tekintve. A szülő meg könnyes szemmel bizonygatja, hogy majd megoldja, csak engedjék haza vele a gyermeket.

Egy kapcsolattartás szabályozása hatékony lehet akkor, ha a szülők a gyámhivatalban egyezséget kötnek, viszont ha a gyámhivatalnak kell szabályoznia, akkor valamelyik fél érdeke csorbul, már nincs "eredmény". Egy örökbefogadás viszont lehet

⁴⁹ 1. számú melléklet 1.9. alfejezete

eredményes, az a legnagyobb siker, de 2013. január 1-től már csak a megyeszékhely szerinti járási gyámhivatal hatáskörébe tartozik az örökbefogadás.

A gyámhivatali munkában vannak apróbb örömök, de nagy siker nem igazán. Van több olyan kolléga, aki 1997. november 1. óta, a gyámhivatalok létrehozásától ott dolgozik, és olyan gyermekekkel találkozik, akik szüleinek ügyét is intézte.

Valószínűsíthető, hogy egyre több lesz az ügy, melynek egyik oka a 2014. március 15-én hatályba lépett új Ptk., mely bővítette a gyámhivatalok hatáskörét, másrészt a személyi állomány is kevesebb lett, ezáltal egy-egy ügyintézőre is több feladat hárult, az ügyek mindinkább bonyolultabbak lesznek. Nagyon sok esetben a gyermekkel kapcsolatos vita lezárható lenne, ha a szülők saját gyermekük érdekeit tartanák szem előtt, nem pedig a régi sérelmeiket hangoztatnák és azon munkálkodnának, hogy hogyan tudnak kitolni a másikkal.

Összegzés

A szakdolgozat készítése során megfigyelhettem a gyámhivatalban dolgozók munkáját. Úgy tapasztaltam, hogy nagyon nehéz helyzetben vannak, mert kötelesek a jogszabályi háttér alapján eljárni, ám az elmélet és a gyakorlat más.

Az első fejezetben felvázoltam a korábbi, rendszerváltás előtti, majd az utáni időszak gyermekvédelmi tevékenységét, úgy láttam, hogy (szerencsére) sok filantróp lelkületű ember felismerte, hogy milyen hamar elrepül egy emberi élet, és a gyermekek azok, akikből a jövő felnőttei lesznek, akik jobbra, esetleg rosszabbá alakítják a saját, és a mi életünket.

A második fejezet tartalmát tekintve elmélyedtem a jogi háttér tanulmányozásában, az alapvető jogszabályok és rendeletek vizsgálatában. Nehéz a jogszabály alkotóinak munkája is, hiszen tudják, hogy nem mindig van csak ilyen, vagy csak olyan eset, sok az átfedés, és nem lehet skatulyázni az ügyeket.

A harmadik fejezetben megvizsgáltam a hivatali rendszert, a szervezeti felépítést, hogy hogyan és miként jelenik meg a hivatali munkákban a jogszabályok előírásai.

Az utolsó fejezetben szemrevételeztem Dunaújváros gyermekvédelmi tevékenységét.

Bár a hivatalban tett látogatásom alkalmával is leginkább azzal szembesültem, hogy a dolgozók számára nagyobb részt ez papírmunka, irodai közreműködést igényel és takar.

Mindenki, a jogszabály alkotóitól kezdve a hivatali ügyintézőn át a gyermekorvosig és a tanárokig mindenki hozzájárul a gyermek fejlődéséhez, életének alakulásához. Egy-egy kedves szó, figyelmesség, már óriási változást eredményezhet a gyermekben, hisz *"egy gyermek élete olyan, mint egy papírlap, melyen minden arra járó nyomot hagy."*

Irodalomjegyzék

Magyarország alaptörvénye

1997. évi XXXI. törvény: A gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról

Gyvt. 68-69.§

Gyvt. 70.§

Gyvt. 72-76.§

Gyvt. 80-81.§

Gyvt. 81/A-81/D.§

1901. évi VIII. törvénycikk 1.§

Gyermekevédelmi törvény. 1.§

Gyermekevédelmi törvény (6) – (7). §.

Gyermekevédelmi törvény. 10.§. (1). bek.

1997. évi XXXI. törvény: A gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról

1997. évi XXXI. törvény, 53. § (3)

1997. évi XXXI. törvény: A gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról

331/2006. (XII. 23.) Kormányrendelet

331/2006. (XII. 23.) Kormányrendelet

331/2006. (XII. 23.) Kormányrendelet

Gergely F.: A magyar gyermekevédelem történetének vázlata a XIX. század második felétől 1919-ig In.: Gyermeke- és ifjúságvédelem, szerk.: Magyar Beck A. Országos Pedagógiai Intézet, 1984/3.

Herczog M.: A gyermekevédelem dilemmái, Pont Kiadó, Budapest, 1997.

Strausz Gyné: Segédkönyv a Gyermeke- és Ifjúságvédelemben dolgozók számára, Fővárosi Pedagógiai Intézet, Bp., 1993.

Volentics A.: Gyermekevédelem és reszocializáció, Nemzeti Tankönyvkiadó Rt., Bp., 1996.

Vida Csaba: A magyar gyermekevédelem rövid története

Kép forrás:http://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/telepulesek_ertekei/hodmezovasarhely/hodmezovasarhely_tortenete_szeremlei_II/pages/images/001_altalanos_kultortenet_clip_image002.jpg

I. Szent István Dekrétumainak Második Könyve: Fejezet az özvegyekről és árvákról

Veczkó József: A gyermekevédelem pszichológiai és pedagógiai alapjai, BP, 1990

Hanák K.: Társadalom és gyermekvédelem, Akadémiai Kiadó, Bp., 1978.

Révai Nagy Lexikona IX. kötet.

Kép forrás: http://www.mozaweb.hu/course/tortenelem_7/jpg_big/t7-036_gyermmmunk-20-sz-eleje.jpg

Vock J.: Gyermekfelügyelők kézikönyve, 1993.

Gáti Ferenc: Gyermekvédelem az iskolában, Tankönyvkiadó, Budapest, 1982.

Magyarország Alaptörvénye, XVI. cikk

Czirják Attila: A gyermekvédelem története, Az 1997. évi gyermekvédelmi törvény megszületéséhez vezető út, 2008.

A Gyermek Jogairól szóló New York-i Egyezmény 1386. XIV számú Nyilatkozat

Somfai Balázs: Kapcsolattartás, mint a gyermek emberi joga HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2009

1989. évi XXXI. törvény az Alkotmány módosításáról, Magyar Közlöny 1989. október. 23. 74. sz.

Dr. Csiky Ottó: Magyar családjog, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó, Budapest 2003.

Dr. Filó Erika: Gyermeki jogok, gyermekvédelem, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó, Budapest 2006.

Veresné Dr. Jakab Zsuzsanna. Gyermekvédelem és gyámügyi igazgatás In: Közigazgatási jog 3. Különös Rész Magyar Közigazgatási jog (szerk.: Nyitrai Péter) Z -Press Kiadó, Miskolc 2008.

Rózsás Eszter: A gyermekjogok tartalma, érvényesülése és védelme, Pécs 2008.

Chronowski - Drinóczi - Petrétei - Tilk - Zeller (i.m.)

<http://www.kormanyhivatal.hu/hu/szakigazgatasi-szervek/szocialis-es-gyamhivatal>

<http://www.kormanyhivatal.hu/hu/szakigazgatasi-szervek/szocialis-es-gyamhivatal>

Bódizs-Antal Julianna: Gyermekvédelmi rendszerünk napjainkban, Miskolc, 2013.

149/1997 (IX. 10) Kormányrendelet

1. számú melléklet 1.9. alfejezete

Mellékletek listája

1. számú melléklet: Fejér Megyei Kormányhivatal Dunaújváros Járási Hivatal Járási Gyámhivatalának Ügyrendje
2. számú melléklet: Első- és másodszorban veszélyeztetett gyermekek veszélyeztetettségi okainak eloszlása grafikonon ábrázolva
3. számú melléklet: Dunaújváros Gyermekek-veszélyeztetettségi térképe

**FEJÉR MEGYEI KORMÁNYHIVATAL
DUNAÚJVÁSOSI JÁRÁSI HIVATAL
Járási Gyámhivatala**

Szám: FE-02C/GYÁM/1740-1/2013.

Jóváhagyom:

Takács Jánosné dr. sk.
Fejér Megyei Kormányhivatal
Szociális és Gyámhivatala
hivatalvezető

Székesfehérvár, 2013. március 21.

Dr. Kovács Péter sk.
Fejér Megyei Kormányhivatal
Dunaújvárosi Járási Hivatal
hivatalvezető

Dunaújváros, 2013. március 22.

**Fejér Megyei Kormányhivatal
Dunaújváros Járási Hivatal
Járási Gyámhivatala**

Ügyrend

2013.

A fővárosi, megyei kormányhivatalok szervezeti és működési szabályzatáról szóló 3/2013. (I. 18.) KIM utasítás 30. § (4) bekezdés d) pontja alapján a Fejér Megyei Kormányhivatal Dunaújvárosi Járási Hivatal Járási Gyámhivatala (a továbbiakban: járási gyámhivatal) ügyrendjét az alábbiakban állapítom meg:

I. Általános rendelkezések

Az Ügyrend hatálya a járási gyámhivatalra, mint szervezeti egységre, illetve annak kormánytisztviselőire, ügykezelőire terjed ki.

1. A járási gyámhivatal elnevezése, elérhetősége

Elnevezése: Fejér Megyei Kormányhivatal Dunaújvárosi Járási Hivatal Járási Gyámhivatala
 Székhely: Dunaújváros
 Címe: 2400 Dunaújváros, Városháza tér 2.
 Levelezési cím: 2400 Dunaújváros, Városháza tér 2.

2. A járási gyámhivatal bélyegzője

- 2.1. A járási gyámhivatal **körbélyegzője** középen tartalmazza Magyarország címerét, körben a Dunaújvárosi Járási Hivatal Járási Gyámhivatala elnevezést és a bélyegző sorszámát.
- 2.2. A járási gyámhivatal fejbélyegzője téglalap alakú, rajta a járási gyámhivatal megnevezése és postacíme szerepel.
- 2.3. A bélyegzők használatára a kiadmányozási jog jogosultja, valamint a hivatalos iratok készítését végző kormánytisztviselő jogosult, továbbá az, akit a járási gyámhivatal vezetője esetileg erre felhatalmaz.
- 2.4. A járási gyámhivatalnál használt bélyegzők lenyomatát, valamint azok sorszámát Fejér Megyei Kormányhivatal Dunaújvárosi Járási Hivatal (a továbbiakban: Dunaújvárosi Járási Hivatal) bélyegző-nyilvántartása tartalmazza.

II. A járási gyámhivatal jogállása és képviselete

1. A járási gyámhivatal a Dunaújvárosi Járási Hivatal szervezetében működő ágazati szakigazgatási szerv. Feladatait a Fejér Megyei Kormányhivatal Szociális és Gyámhivatalának (a továbbiakban: Szociális és Gyámhivatal) szakmai irányításával látja el.
2. A járási gyámhivatal tekintetében a Dunaújvárosi Járási Hivatal hivatalvezetője gondoskodik a feladatellátás feltételeiről.
3. A járási gyámhivatal önállóan gyakorolja a jogszabályokban megállapított hatáskörét.

4. A járási gyámhivatal nem költségvetési szerv. A Fejér Megyei Kormányhivatal (a továbbiakban: Kormányhivatal) törzshivatala, a szakigazgatási szervek és a járási hivatalok egy költségvetési szervet alkotnak.
5. A járási gyámhivatal illetékessége Dunaújvárosi Járási Hivatal közigazgatási területére terjed ki.
6. A járási gyámhivatal általános képviseletét a járási gyámhivatal vezetője látja el, de a járási gyámhivatal kormánytisztviselőjének megbízást adhat a képviselet ellátására.

III. A járási gyámhivatal szervezete, létszáma

1. A járási gyámhivatal engedélyezett létszáma: **13 fő**
2. A járási gyámhivatal szervezetének felépítése

- hivatalvezető	1 fő
- gyámügyi ügyintéző	11 fő
- ügykezelő	1 fő

IV. A járási gyámhivatal működése

1. A járási gyámhivatal működését a jogszabályok, a közjogi szervezetszabályozó eszközök, a Kormányhivatal Szervezeti és Működési Szabályzata, s az ehhez kapcsolódó belső szabályzatok, jelen Ügyrend, valamint a felettes vezető utasításai határozzák meg.
2. A vezető, az ügyintézők, az ügykezelő feladatait a belső szabályzatok, jelen Ügyrend és a munkaköri leírások szabályozzák.
3. A munkaköri leírás a felelősség megállapítására is alkalmas módon tartalmazza a munkakörben ellátandó feladatok jellegét, a tevékenységi kört, a munkakört betöltő alá- és fölérendeltségi viszonyait, a munkáltatói jogkör gyakorlójának megjelölését, a munkakörre vonatkozó sajátos előírásokat és a helyettesítés rendjét.
4. A járási gyámhivatal munkatársai a járási gyámhivatal feladat- és hatáskörét, a saját munkakörüket és szakterületüket kötelesek önállóan, szakszerűen és törvényesen ellátni, feladatukat elvégezni. Kötelesek továbbá a hozzájuk forduló ügyfelek részére szakszerű, udvarias tájékoztatást, felvilágosítást adni.

V. A járási gyámhivatal feladatai, munkamegosztás rendje

A Kormányhivatal Szervezeti és Működési Szabályzatában, illetve jogszabályokban a járási gyámhivatal részére megállapított és jelen Ügyrendben részletezett feladat- és hatáskörök elosztása az alábbiak szerint történik:

1. A járási gyámhivatal általános feladat-és-hatásköre

1.1. A gyermekek védelme érdekében:

- 1.1.1. Elhelyezi a gyermeket ideiglenes hatállyal a különélő másik szülőnél, más hozzátartozónál vagy más alkalmas személynél, illetve nevelőszülőnél, vagy – ha erre nincs mód – gyermekotthonban, fogyatékos személyek otthonában vagy pszichiátriai betegek otthonában.
- 1.1.2. Megállapítja a szülői felügyeleti jog feléledését.
- 1.1.3. Dönt az általa elrendelt és a más szerv által alkalmazott ideiglenes hatályú elhelyezés felülvizsgálatáról, megszüntetéséről és megváltoztatásáról.
- 1.1.4. Átmeneti nevelésbe veszi a gyermeket, és egyidejűleg gyámot (hivatásos gyámot) rendel.
- 1.1.5. Tartós nevelésbe veszi a gyermeket, és egyidejűleg gyámot (hivatásos gyámot) rendel.
- 1.1.6. Dönt az átmeneti és a tartós nevelésbe vett gyermek kapcsolattartásáról.
- 1.1.7. Figyelemmel kíséri az átmeneti nevelésbe vett gyermek és a szülő kapcsolatának alakulását, a szülőnek a gondozó személlyel vagy intézménnyel való együttműködését.
- 1.1.8. Dönt a gyermek átmeneti vagy tartós nevelésbe vételének megszüntetéséről.
- 1.1.9. Dönt az utógondozás és az utógondozói ellátás elrendeléséről.
- 1.1.10. Dönt a gondozási díj-fizetési kötelezettség megállapításáról, illetve megszüntetéséről.
- 1.1.11. Megállapítja az átmeneti vagy a tartós nevelésbe vett gyermek lakóhelyét.
- 1.1.12. Dönt az ideiglenes hatállyal elhelyezett, az átmeneti vagy tartós nevelésbe vett, speciális szükségletű gyermek nevelési felügyeletéről.
- 1.1.13. Közreműködik a bírósági végrehajtási eljárásban.
- 1.1.14. Dönt a gyermek védelembe vételéről és annak megszüntetéséről.
- 1.1.15. Dönt a családi pótlék természetbeni formában történő nyújtásáról, felülvizsgálatáról, a kirendelt eseti gondnok elszámolásának elfogadásáról.
- 1.1.16. Kezdeményezi a folyósító szervnél az iskoláztatási támogatás folyósításának szüneteltetését és a szüneteltetés megszüntetését, felülvizsgálja az iskoláztatási támogatás folyósításának szüneteltetését.
- 1.1.17. Megkeresi az adóhatóságot a gondozási díj behajtása érdekében.
- 1.2. **A pénzbeli és természetbeni támogatásokkal kapcsolatban:**

1.2.1. Dönt az otthonteremtési támogatás megállapításáról.

1.2.2. Dönt a gyermektartásdíj megelőlegezéséről.

1.3. A gyermek családi jogállásának rendezése érdekében:

1.3.1. Teljes hatályú apai elismerő nyilatkozatot vesz fel.

1.3.2. Megállapítja a gyermek családi és utónevét.

1.3.3. Hozzájárul – cselekvőképtelen jogosult esetén – a családi jogállás megállapítására irányuló per megindításához és egyidejűleg eseti gondnokot rendel.

1.3.4. Megállapítja az ismeretlen szülőktől származó gyermek és a képzelt szülők vagy a képzelt apa adatait.

1.4. Az örökbefogadással kapcsolatban:

1.4.1. Dönt a gyermeket örökbe fogadni szándékozók alkalmasságáról, és kérelemre elrendeli az örökbefogadásra alkalmas személyek nyilvántartásba való felvételét.

1.4.2. Felveszi a szülőnek azon jognyilatkozatát, amelyben hozzájárul gyermeke ismeretlen személy általi örökbefogadásához.

1.5. Pert indíthat, illetve kezdeményezhet:

1.5.1. A gyermek elhelyezése, illetve kiadása iránt.

1.5.2. A gyermeket megillető tartási követelés érvényesítése iránt.

1.5.3. A szülői felügyelet megszüntetése vagy visszaállítása iránt.

1.5.4. A cselekvőképességet érintő gondnokság alá helyezés, annak megszüntetése és felülvizsgálata, valamint ezzel összefüggésben a választójogból való kizárás és a kizárás megszüntetése iránt.

1.5.5. A számadási kötelezettség, illetve a számadás helyességének megállapítása iránt.

1.6. Feljelentést tesz:

1.6.1. A gyermek veszélyeztetése vagy a tartás elmulasztása miatt.

1.6.2. A gyermek sérelmére elkövetett bűncselekmény miatt.

1.7. A szülői felügyeleti joggal, illetve a gyermektartásdíjjal kapcsolatban:

- 1.7.1. Dönt a gyermek és a szülő, illetve más kapcsolattartásra jogosult személy kapcsolattartásáról.
- 1.7.2. Intézkedik a bíróság, valamint a városi gyámhivatal által szabályozott kapcsolattartás végrehajtásáról.
- 1.7.3. Dönt a szülő jognyilatkozatának érvényességéhez szükséges jóváhagyásról.
- 1.7.4. Dönt a szülői felügyeleti jog körébe tartozó olyan kérdésről, amelyben a szülői felügyeletet együttesen gyakorló szülők nem jutottak egyetértésre.
- 1.7.5. Hozzájárul a gyermek családba fogadásához.
- 1.7.6. Jóváhagyja a gyermek végleges külföldre távozására vonatkozó nyilatkozatot.
- 1.7.7. Engedélyezi a gyermek részére a szülői ház vagy a szülők által kijelölt más tartózkodási hely elhagyását, illetve a feltételek megváltozása esetén visszavonja az e tárgyban kiadott engedélyt.
- 1.7.8. Dönt a 16. életévét betöltött gyermek házasságkötésének engedélyezéséről.
- 1.7.9. Eljár a tartásdíj külföldön való behajtása tárgyában New Yorkban, az 1956. évi június hó 20. napján kelt egyezmény alapján a külföldön lakó vagy tartózkodó személy tartásdíj iránti igényével kapcsolatos ügyben, továbbá – a tartással kapcsolatos ügyekben a joghatóságról, az alkalmazandó jogról, a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, valamint az e területen folytatott együttműködésről szóló 4/2009/EK rendelet, a gyermektartás és a családi tartások egyéb formáinak behajtásáról szóló, 2007. november 23-i hágai egyezmény és a tartási ügyekre vonatkozóan az igazságügyért felelős miniszter által közzétett viszonzási nyilatkozat alapján a Magyarország vonatkozásában kijelölt Központi Hatóság megkeresésére – közreműködik a tartásdíjat megállapító és a tartásdíj megfizetésére kötelező határozat meghozatalára irányuló kérelmek, a tartásdíj felemelésére vonatkozó kérelmek és a tartásdíj leszállítására vagy megszüntetésére vonatkozó kérelmek ügyében.
- 1.7.10. Engedélyezi a tanköteles gyermek művészeti, sport-, modell- vagy hirdetési tevékenység keretében történő foglalkoztatását.
- 1.7.11. Megkeresi az adóhatóságot a gyermektartásdíj megelőlegezett összegének behajtása iránt.

1.8. A gyámsággal és gondnoksággal kapcsolatban:

- 1.8.1. A gyermek részére gyámot, családbafogadó gyámot, hivatásos gyámot rendel.
- 1.8.2. Ideiglenes gondnokot, gondnokot, hivatásos gondnokot rendel.
- 1.8.3. Irányítja és felügyeli a gyám, a hivatásos gyám tevékenységét.

1.8.4. Felfüggeszti, elmozdítja vagy felmenti a gyámot, a gondnokot.

1.8.5. Külön jogszabályban meghatározott esetekben zárlatot rendel el, zárgondnokot, eseti gondnokot, ügygondnokot, az ügyei vitelében akadályozott személy képviselőre és méhmagzat részére gondnokot rendel és ment fel, továbbá megállapítja a munkadíjukat.

1.9. A vagyonkezeléssel kapcsolatban:

1.9.1. Dönt a gyermekek és gondnokoltak készpénzvagyonának gyámi fenntartásos betétben vagy fizetési számlán történő elhelyezéséről, illetve az elhelyezett pénz felhasználásáról, államilag garantált értékpapírba, biztosítási kötvénybe történő befektetéséről, letétben kezeléséről, valamint egyéb tárgyak letétbe helyezéséről.

1.9.2. Dönt a gyám, a gondnok vagyon- és bérlet kezeléséhez kapcsolódó jognyilatkozata érvényességéhez szükséges jóváhagyásról.

1.9.3. Rendszeres felügyelete alá vonhatja a vagyonkezelést, ha a szülők a gyermek vagyonának kezelése tekintetében kötelességüket nem teljesítik.

1.9.4. Elbírálja a rendszeres és az eseti számadást, meghatározott esetekben a végszámadást.

1.9.5. Közreműködik a gyermekek, gondnokoltak ingó és ingatlan vagyonával és vagyoni értékű jogával kapcsolatos ügyekben.

1.9.6. Közreműködik a hagyatéki eljárásban.

1.10. Ellátja a külön jogszabályok által feladat- és hatáskörébe utalt ügyeket.

2. A járási gyámhivatal vezetőjének feladata:

2.1. A jogszabályoknak, a szakmai követelményeknek, a Kormányhivatal Szervezeti és Működési Szabályzatában, jelen Ügyrendben, illetve a munkaköri leírásban foglaltaknak megfelelően vezeti a járási gyámhivatalt.

2.2. Gyakorolja a járási gyámhivatalhoz címzett hatásköröket, a járási gyámhivatal nevében a kiadmányozási jogot, amelynek gyakorlását átruházhatja.

2.3. Gondoskodik a járási gyámhivatal munkájának szervezéséről, irányításáról, ellenőrzéséről, biztosítja az ügyintézés szakszerűségét, a szakmai követelmények érvényesülését.

2.4. Elkészíti a járási gyámhivatal kormánytisztviselői és ügykezelői munkaköri leírását.

2.5. Szignálja az érkező iratokat, s gondoskodik azok iktatásáról, irattározásáról.

- 2.6. Együttműködik a Dunaújvárosi Járási Hivatallal, annak szervezeti egységeivel, illetve a feladatkörébe tartozó ügyekben a Kormányhivatal más szakigazgatási szerveivel, valamint egyéb társszervekkel.
- 2.7. Kezdeményezi a Dunaújvárosi Járási Hivatal hivatalvezetőjénél a munkavégzés tárgyi és személyi feltételei biztosításához szükséges intézkedések megtételét.
- 2.8. Részt vesz a Szociális és Gyámhivatal vezetője által összehívott vezetői értekezleten.

3. Az ügyintéző feladata:

- 3.1. Gondoskodik az illetékességi területéhez tartozó, a gyermekvédelmi és gyámügyi feladat- és hatáskörök ellátásáról, valamint a gyámhatóság szervezetéről és illetékességéről szóló kormányrendeletben és egyéb külön jogszabályokban meghatározott feladat- és hatáskörök ellátásáról.
- 3.2. Tevékenységét a jogszabályoknak, szakmai követelményeknek, a jelen Ügyrendben, valamint a munkaköri leírásban foglaltak szerint végzi.
- 3.3. Előkészíti a járási gyámhivatal hatáskörébe utalt gyámügyi és gyermekvédelmi ágazatot érintő elsőfokú hatósági döntéseket.
- 3.4. Folyamatosan figyelemmel kíséri, és készség szintjén elsajátítja a járási gyámhivatal feladat- és hatáskörére vonatkozó jogszabályokat, illetve azok változásait.
- 3.5. Feladatkörébe tartozóan vezeti a hatósági nyilvántartásokat, s abból statisztikai célra adatszolgáltatási feladatot lát el.
- 3.6. A munkaköri leírásában meghatározottak szerint helyettesíti a másik ügyintézőt, annak távolléte esetén.

Az ügyintéző részletes feladatait munkaköri leírása tartalmazza.

4. Az ügykezelő feladata:

- 4.1. Az ügykezelő feladatait a jogszabályoknak, a szakmai követelményeknek, illetve egyéb belső szabályzatban, utasításban, jelen Ügyrendben, valamint a munkaköri leírásban foglaltak szerint végzi.
- 4.2. Az iratkezelési szabályzatban előírtaknak megfelelően átveszi és iktatja a beérkező és kimenő postai küldeményeket, melyhez szereli az elő- és utóiratokat.
- 4.3. Az iktatást követően az ügyiratokat az előadói munkakönyvbe bevezeti, és az ügyintézők részére továbbítja.
- 4.4. Végzi az irattározási feladatokat, és közreműködik az iratok selejtezésében.
- 4.5. Előkészíti a kimenő iratok elküldését, és azokat a központi postázónak átadja.

- 4.6. Ellátja a gépelési és egyéb adminisztrációs feladatokat.
- 4.7. Vezeti a jelenléti ívet, a szabadság-nyilvántartást, ezekről havi jelentést készít.
- 4.8. Kezeli, őrzi a bélyegzőket.
- 4.9. Gondoskodik a járási gyámhivatal feladatkörének ellátásához szükséges nyomtatványok, irodaszerek, technikai eszközök megrendeléséről és pótlásáról.

Az ügykezelő részletes feladatát munkaköri leírása tartalmazza.

VII. Kiadmányozás rendje

A kiadmányozási jog az adott ügyben való érdemi döntésre ad felhatalmazást, és magában foglalja a döntés, az érdemi döntés, annak kiadása és az ügyirat irattárba helyezésének jogát. A kiadmányozásra jogosultnak a döntést az előkészítés ellenőrzése után, a rendelkezésre álló információk alapján, jogkörében eljárva, a törvényesség betartásával, az előírt határidőn belül kell meghoznia.

1. A hivatalvezető kiadmányozza:

- 1.1. A központi állami szervek (minisztériumok, központi hivatalok, alapvető jogok biztosa, stb.), továbbá a szakmai irányítást és ellenőrzést végző Szociális és Gyámhivatal, valamint a Dunaújvárosi Járási Hivatal hivatalvezetője részére címzett iratokat.
- 1.2. A hatósági ügyekben az érdemi döntéseket, illetve az eljárást megszüntető, továbbá az ügyintézési határidő meghosszabbításának engedélyezését.
- 1.3. A hatósági ügyekben a bírósági kereseteket és egyéb bírósági beadványokat.
- 1.4. A járási gyámhivatalt érintő megkeresésekre, panaszokra adott válaszleveleket.
- 1.5. Statisztikai adatszolgáltatást.

2. A járási gyámhivatal ügyintézője kiadmányozza:

- 2.1. A járási gyámhivatal vezetőjének felhatalmazása alapján a járási gyámhivatal feladat- és hatáskörébe tartozó gyámhatósági eljárások során a járási gyámhivatal ügyintézője jogosult kiadmányozni azon közbenső iratokat, ideértve a végzéseket is, amelyekhez önálló jogorvoslat nem fűződik, így különösen:
 - idézés,
 - hiánypótlásra, nyilatkozattételre felhívás,
 - eljárás megindításáról szóló értesítés,
 - bíróságok megkeresése iratbeszerzés céljából,
 - végrehajtó megkeresése iratbeszerzés céljából,
 - közbenső intézkedés keretében: társhatósági megkeresés, anyakönyvi kivonat megkérése, vagyonleltár elkészítésére felkérés, családsegítő és

gyermekjóléti szolgálat, gyermekjóléti szakszolgálat megkeresése, gyámok, gondnokok felé nyomtatványok és tájékoztató levelek megküldése,

- Magyar Államkincstár felé értesítés megküldése iskoláztatási támogatás szüneteltetése ügyében,
- távoltartásról szóló törvény szerinti azonnali intézkedés keretében jegyzőkönyv felvétele és helyi rendőri szerv soron kívüli tájékoztatása levélben,
- szülői felügyeleti jogkörben a szülői jognyilatkozat jegyzőkönyvben történő felvétele,
- adóhatóság megkeresése gondozási díj behajtása érdekében, adóhatóság megkeresése gyermektartásdíj megelőlegezett összegének behajtása iránt,
- az eljárás során az érdemi döntés jogerőre emelkedéséről szóló értesítés,
- kézbesítési vélelem beállítat megállapító irat,
- lakó- és tartózkodási hely kutatás kérését tartalmazó irat.

2.2. Az ügyintéző gyakorolja továbbá azon döntések, értesítések, levelek tekintetében a kiadmányozási jogot, melyekre vonatkozóan a járási gyámhivatal vezetője ezen jogát nem tartotta fenn magának.

2.3. Az átruházott kiadmányozási jog visszavonható és tovább nem delegálható. Az átruházott kiadmányozási jogkör gyakorlója a kiadmányozással érintett ügyekről rendszeresen tájékoztatja a járási gyámhivatal vezetőt.

2.4. A kiadmányozási jog jogosultjának távolléte vagy akadályoztatása esetén a helyettesítési rend szabályainak megfelelően alakul a kiadmányozási jog gyakorlása. A határozatnak (végzésnek) egyaránt tartalmaznia kell a hatáskör gyakorlójának nevét, hivatali beosztását, valamint a döntés kiadmányozójának illetőleg a kiadmányozónak a nevét, hivatali beosztását, ha az nem azonos a hatáskör gyakorlójával.

Pl.:

XY

járási gyámhivatal vezető nevében és megbízásából

ZK

gyámügyi ügyintéző

VIII. Helyettesítés rendje

1. A járási gyámhivatal vezetőjét tartós távollét vagy akadályoztatás esetén a járási gyámhivatal vezetője által kijelölt kormánytisztviselő helyettesíti.
2. A helyettes a járási gyámhivatal vezető távollétében gyakorolja mindazon ügykörben a kiadmányozási jogot, amelyek tekintetében azt a járási gyámhivatal vezetője nem ruházta át más kormánytisztviselőre.
3. Az ügyintézők és az ügykezelők helyettesítését a munkaköri leírásuk tartalmazza.

4. A tartós távollét vagy akadályoztatás megszűnését követően a helyettesítés körében tett intézkedésekről a helyettesítő köteles a helyettesítettet tájékoztatni.

IX. Munkáltatói jogok gyakorlásának rendje

1. A járási gyámhivatal vezetője feletti munkáltatói jogokat - a kinevezés és felmentés kivételével - a Dunaújvárosi Járási Hivatal hivatalvezetője gyakorolja.
2. A járási gyámhivatal vezetőjét a Szociális és Gyámhivatal vezetője nevezi ki és menti fel, melyhez a Kormányhivatalt vezető Kormány megbízott egyetértése szükséges.
3. A járási gyámhivatal kormánytisztviselői felett a munkáltatói jogokat a Dunaújvárosi Járási Hivatal hivatalvezetője gyakorolja.

X. A kapcsolattartás rendje

1. A járási gyámhivatal vezetője, illetve a járási gyámhivatal munkatársai feladat- és hatáskörükhöz igazodóan kapcsolatot tartanak:

- 1.1. A szakmai irányítást ellátó Szociális és Gyámhivatal vezetőjével, szervezeti egységeinek vezetőivel, munkatársaival.
- 1.2. A Dunaújvárosi Járási Hivatal illetékességi területén működő helyi önkormányzatok tisztségviselőivel, képviselőivel, más járási gyámhivatalokkal.
- 1.3. A járási gyámhivatal tevékenységi körébe tartozó feladat- és hatáskörök még eredményesebb ellátása érdekében a társadalmi és civil szervezetek, egyesületek vezetőivel, munkatársaival.
- 1.4. A járási gyámhivatal tevékenységéhez kapcsolódó szakterületen működő szervek, szociális, gyermekjóléti és gyermekvédelmi szolgáltatók, közoktatási intézmények vezetőivel, munkatársaival, a bűnüldözési és igazságszolgáltatási szervekkel.

2. Sajtóval való kapcsolat

A sajtóval való kapcsolat részletes szabályait a Kormányhivatal belső szabályzata tartalmazza, a járási gyámhivatal ezen szabályzatban foglaltak szerint tart kapcsolatot a sajtóval.

XI. A járási gyámhivatal munkarendje és ügyfélfogadási ideje

1.1. A járási gyámhivatal munkarendje

A munkaidő:

• hétfőtől – csütörtökig	7.30 órától	16.00 óráig
• pénteken	7.30 órától	13.30 óráig

A munkaidőn belül – a munkavégzés megszakításával 12.00 órától – 13.00 óráig terjedő időintervallumban – napi 30 perc munkaközi szünetet (ebéldő) kell biztosítani.

Munkaidőben a munkahelyről eltávozni a hivatali felettes engedélyével lehet.

1.2. Az ügyfélfogadás

A járási gyámhivatal ügyfélfogadási ideje:

hétfő	de.	8.00 órától – 12.00 óráig	du.	13.00 órától – 16.00 óráig
szerda	de.	8.00 órától – 12.00 óráig	du.	13.00 órától – 18.00 óráig
péntek	de.	8.00 órától – 12.00 óráig		

XII. Egyéb rendelkezések

1.1. Vezetői ellenőrzés

A vezetői ellenőrzés magában foglalja a járási gyámhivatal valamennyi munkatársának ellenőrzését.

Az egyéni felelősségeket a munkaköri leírások és a belső szabályzatok tartalmazzák.

A járási gyámhivatal vezető a feladatok teljesítését a munkafolyamatokba épített ellenőrzésen keresztül és eseti egyéni számonkéréssel kíséri figyelemmel.

Az ügyiratok szignálása és a kiadmányozás során a határidők betartása, a törvényesség, szakszerűség és a minőség ellenőrzésre kerül.

A vezetői ellenőrzés alkalmával feltárt hibák, hiányosságok megszüntetésére a járási gyámhivatal vezetője folyamatosan, esetenként, valamint szükség szerint munkaértekezlet keretében hívja fel a figyelmet.

1.2. Adatvédelem

A járási gyámhivatal tevékenysége során kezelt személyes adatok védelme valamennyi kormánytisztviselő és ügykezelő feladata.

A közérdekű adatok nyilvánosságával összefüggő tevékenység ellátása a munkaköri leírásban erre kijelölt kormánytisztviselő feladata, aki ezen tevékenységét a mindenkor hatályos jogszabályok rendelkezései, valamint a Kormányhivatal belső szabályzatában, a munkaköri leírásban meghatározottak szerint köteles ellátni.

1.3. Munkaértekezlet rendje

1.3.1. A járási gyámhivatal vezetője a Dunaújvárosi Járási Hivatal hivatalvezetője, valamint a szakmai irányító szerv vezetője által tartott értekezletet követően a járási gyámhivatal ügyintézői részvételével értekezletet tart. Az értekezlet célja a Dunaújvárosi Járási Hivatal hivatalvezetője, valamint a szakmai irányító szerv által tartott értekezleten elhangzott információk továbbadása, a kölcsönös tájékoztatás az előző értekezlet óta történt jelentős eseményekről, a következő időszakra vonatkozó feladatok egyeztetése, összehangolása, tájékoztatás a végrehajtott feladatokról.

- 1.3.2. Szükség szerint a járási gyámhivatal valamennyi kormánytisztviselője, kormányzati ügykezelője részvételével apparátusi értekezletet tart, melynek célja a kölcsönös tájékoztatás, a feladatot megbeszélése, az elvégzett munka értékelése. Az apparátusi értekezletről a járási gyámhivatal vezetője emlékeztetőt készít.

XIII. Záró rendelkezések

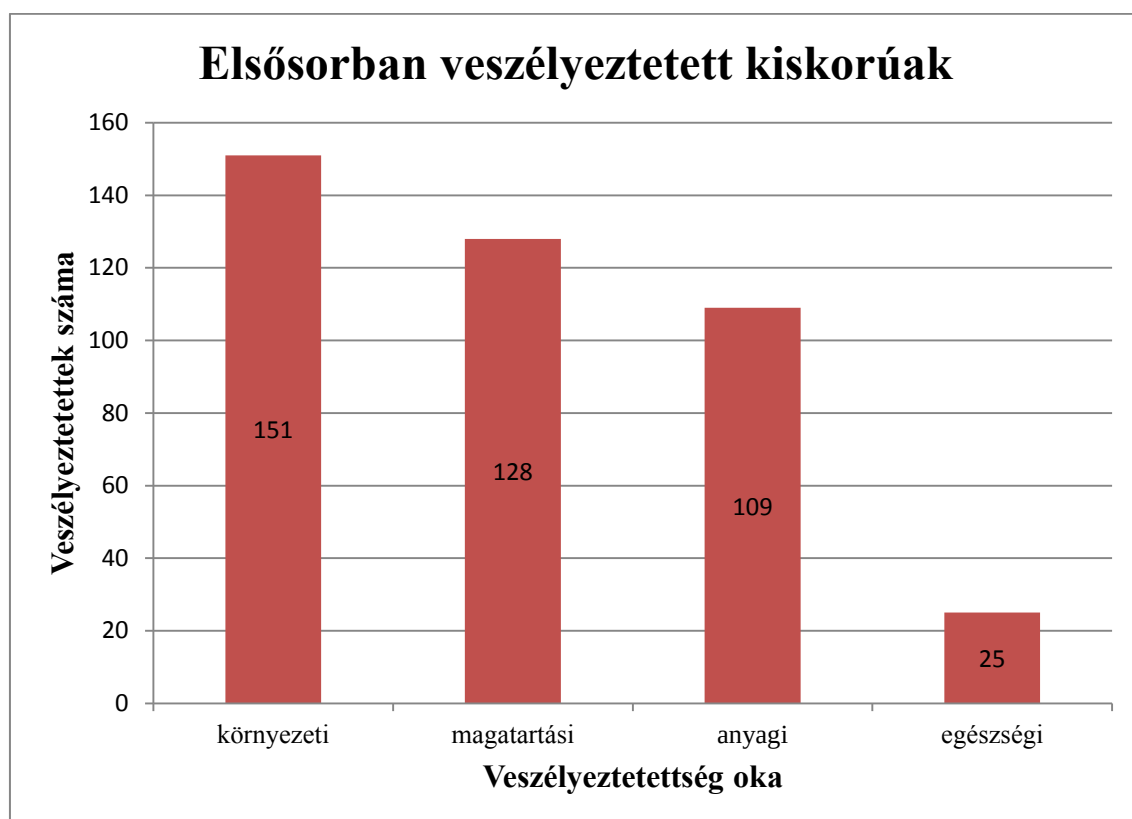
Jelen Ügyrend 2013. március 22. napján lép hatályba.

Dunaújváros, 2013. március 21.

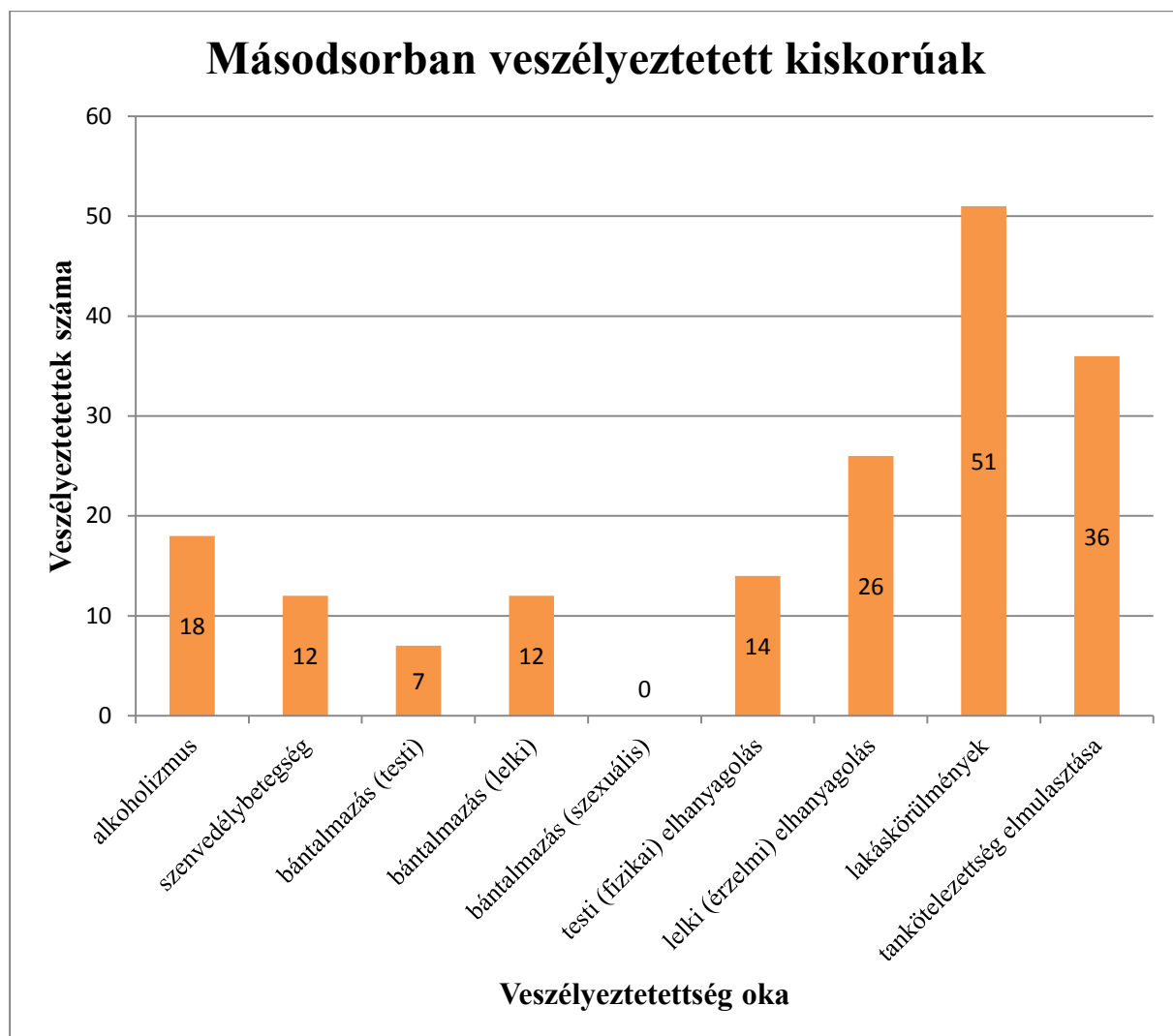
dr. Szabó Katalin
járási gyámhivatal vezető

2. számú melléklet

Elsősorban veszélyeztetett kiskorúak	
veszélyeztetettség oka	száma
környezeti	151
magatartási	128
anyagi	109
egészségi	25
Σ	413

Másodszorban veszélyeztetett kiskorúak	
veszélyeztetettség oka	száma
alkoholizmus	18
szenvedélybetegség	12
bántalmazás (testi)	7
bántalmazás (lelki)	12
bántalmazás (szexuális)	0
testi (fizikai) elhanyagolás	14
lelki (érzelmi) elhanyagolás	26
lakáskörülmények	51
tankötelezettség elmulasztása	36
Σ	176

3. számú melléklet

